

4th Biennial of Urbanization

participation in international cultural events: a case study

участь у міжнародних культурних подіях: вивчення ситуації

Від редакції...

Спеціальне число «Відкритого світу» присвячено проекту «Участь у міжнародних культурних подіях: вивчення ситуації», організованого «Центром Сучасного Мистецтва, Київ» за сприяння Міжнародного фонду «Відродження». На початку червня група журналістів, арт-критиків, мистецтвознавців, галеристів, кураторів сучасного мистецтва взяла участь у днях пресових відкриттів 49-ої Венеційської Бієннале (що традиційно передують офіційному відкриттю цієї відомої міжнародної виставки).

Враження від Бієннале і склали основний «інформаційний блок» цього числа — розділ «Матеріали учасників проекту «Участь у міжнародних культурних подіях: вивчення ситуації». Особливу увагу тут приділено питанням стратегії проведення національних презентацій на Венеційській Бієннале, а також осмисленню суспільної ролі сучасного візуального мистецтва. Іншою важливою темою буклету стала оцінка негативного досвіду участі України в Бієннале. Журналісти й арт-критики відверто розповіли, який саме український проект було врешті представлено світовому художньому товариству. Слід зауважити, що гарячі дискусії довкола першої української презентації розпочалися ще за два місяці до відкриття Бієннале, коли чиновники від культури волюнтаристським рішенням скандально усунули куратора Юрія Онуха й «засудили» його проект, зайвий раз продемонструвавши, що бюрократичні «заборони» в українській культурі й досі мають силу (**подробити в додатку «Про перебіг подій»**).

Зважаючи на численні публікації на тему Бієннале, що з'явилися в українських ЗМІ після поїздки журналістів, вважаємо: проект «Участь у міжнародних культурних подіях» досяг своєї мети, широко проінформовавши українську громадськість про події у Венеції, збудивши громадську думку, спровокувавши розмову про актуальні проблеми українського сучасного мистецтва (**перелік публікацій подано в буклеті**).

Задля повної об'єктивності пропонуємо вашій увазі також інтерв'ю з творцями «першого українського проекту», що вони дали їх у Венеції. Коментувати події вже після повернення в Україну учасники проекту відмовилися. Безперечно, очевидний провал «першого українського проекту» ще не означає, що й наступна презентація України у 2003 році буде так само невдалою. Щонайменше, тепер є «очевидці подій», які вже обізнані із «правилами гри». Невже ми не скористаємося їх досвідом? ■

Editorial

This special issue of the Open World bulletin is a result of the project **Participation in International Cultural Events. Case Study** initiated by the Center for Contemporary Art (CCA) and funded by the International Renaissance Foundation. In the early June a group of Ukrainian journalists, art critics, art dealers and curators visited Venice to attend the four days preview of the 49th Venice Biennale exhibitions arranged for world's press representatives.

The main part of this issue is devoted to strategies of national exhibitions in the Venice Biennale. (See the chapter «**Materials provided by the participants of the project «Participation in International Cultural Events. Case Study»**»).

Planning this trip the organizers hoped that it would generate a sort of «information wave» in Ukrainian media to highlight a role of contemporary art in the world and tell about the first Ukraine's national pavilion at the Venice Biennale. After a scandal that took place two months before the opening of the Biennale and was caused by rather bureaucratic factors than conceptual defects of a project developed for the Biennale by CCA (see the **Chronicle of Events**), all participants of the trip also were inclined to analyze impartially an Ukrainian exhibition created by another curator. Given the large number of the publications we offer only a list of them. Also the editorial board planned to publish comments on the first Ukrainian pavilion at the Biennale made by its creators. Unfortunately, none of them took the opportunity to talk about their project. As artist Yuriy Solomko said, all them refused to provide any materials for the Open World bulletin.

In our opinion, the obvious failure of the First Ukrainian Project in the 49th Venice Biennale does not mean that the First Ukraine's National Pavilion will be similarly presented at the next Biennale in 2003. Thanks to the project many Ukrainian art experts now are well aware of how such an exhibition must be organized, so it would be illogical to ignore this experience. ■

Проект «Участь у міжнародних культурних подіях: вивчення ситуації»

З анотації проекту Центру Сучасного мистецтва, Київ

Проблема, на вирішення якої спрямовано проект

У зв'язку з тим, що Україна рідко бере участь в міжнародних арт-форумах, українські професіонали в сфері культури, журналісти й працівники державних культурно-мистецьких інституцій фактично не знайомі з правилами й традиціями участі в таких подіях. Українські ЗМІ мало зацікавлені культурними подіями, що відбуваються на терені України, а тим більше, поза її кордонами, в Україні немає жодного мистецького періодичного видання. Як результат — культурне життя висвітлюється недостатньо, а часто й некомпетентно. Це, в свою чергу, призводить до вкрай недостатньої обізнаності громадськості з явищами й тенденціями сучасної культури.

Результатом браку досвіду проведення масштабних міжнародних культурних подій серед працівників Міністерства культури і арт-професіоналів є відсутність самої процедури участі в таких подіях, вкрай непрозорі і запутані правила співпраці між державними інституціями та незалежними мистецькими організаціями.

Участь у Бієннале Венеції — нагода ознайомити якнайширше коло фахівців, державних службовців та представників ЗМІ з традиціями й стратегіями участі в міжнародних культурних подіях. Якнайширше висвітлюючи підготовку української презентації на Венеційській Бієннале, залучаючи українських та міжнародних фахівців і проводячи воркшопи для журналістів, ми сподіваємося сприяти системним змінам в «культурному» секторі.

Очікувані результати:

- вироблення процедури участі у масштабних міжнародних культурних подіях,
- розробка, публікація та обговорення процедури участі журналістами, професіоналами мистецтва й учасниками робочої групи з підготовки презентації, представниками Міністерству культури і мистецтв України,
- зростання рівню обізнаності українських арт-професіоналів, журналістів та громадськості загалом щодо правил, традицій, стратегій організації міжнародних культурних подій,
- набуття досвіду проведення міжнародних подій як представниками державних інституцій, так і незалежними професіоналами (журналістами, арт-професіоналами),
- вироблення схеми співпраці між державними організаціями та НДО. ■

Бюджет проекту, профінансований МФВ: \$14 960.

Керівник проекту — Олесь Островська, Центр сучасного мистецтва, м. Київ

Participation in International Cultural Events. Case Study.

Developed by «Center for Contemporary Art», Kyiv
Funded by the International Renaissance Foundation

Problem to be resolved

Since Ukraine rarely participates in international art events, Ukrainian art professionals, journalists and public art institutions have a vague idea about the standards and traditions of participation in such events. Ukrainian media show a little interest in domestic cultural life and even a less interest in cultural events abroad. Ukraine has no art periodical. As a result cultural developments are covered insufficiently and often incompetently. This, in turn, has resulted in that the general public is badly aware of the contemporary cultural developments, as well as created additional difficulties in fundraising for culture and art NGOs. The lack of experience in organization of international cultural events among the Ministry of Culture officials and art professionals has resulted in the lack of a procedure of participation in international cultural venues and transparent and clear rules of cooperation between public institutions and non-governmental art organizations.

Participation in the Venice Biennale gives an opportunity to familiarize Ukrainian art experts, public officials and journalists with the traditions and strategies of international art events. We hope to promote systemic changes in Ukrainian cultural sector through as wide as possible coverage of preparing Ukraine's Venice Biennale exhibition, involving Ukrainian and international experts in the process, and conducting workshops for journalists.

Experted results:

- a procedure of participation in international festivals developed;
- a mechanism of participation in major international cultural fora developed, discussed and submitted to the Ministry of Culture and Arts of Ukraine by journalists, art experts and a working group on Ukraine's Biennale presentation;
- Ukrainian art experts, journalists and general public better-informed on the standards, traditions and strategies of participation in international cultural events;
- experience of organization of international cultural events acquired both public institution officers and independent professionals (journalists, art experts);
- a mechanism of cooperation between NGOs and governmental agencies. ■

The amount granted by IRF is \$14 960.

Project coordinator — Olesya Ostrovska, CCA, Kyiv

Матеріали учасників проекту, подані безпосередньо до «Відкритого світу»

Костянтин Дорошенко, журналіст

У багатьох державах право представляти країну на Венеційській Бієннале належить абсолютно інституціям, що давно й фахово займаються сучасним мистецтвом. Не modern art, тобто – всім сучасним мистецтвом взагалі, а саме contemporary art. Явище contemporary art поєднує такі напрямки й течії, як постмодерн, концептуальне мистецтво, трансавангард, відео-арт, це мистецтво перформансу, асамбляжу, інсталяції, хеппенінгу. У нашій країні не існує державної інституції з сучасного мистецтва на кшталт тих, що ще за часів перебудови з'явилися майже у всіх країнах пост-тоталітарного табору, включно з Чорногорією, Хорватією та Литвою. Бо contemporary art – це шанс вийти на розмову з цілим світом, запропонувавши йому спілкування спільною мовою мистецтва. Тому інституції, що займаються contemporary art, фінансуються з державного бюджету, не відмовляючись від допомоги й різних спонсорів. Адаже й більшість національних презентацій на 49-й Бієннале створювалися спонсорським коштом – від «Макдональдза» до операторів мобільного зв'язку, включно і з самою Бієннале, що її офіційним спонсором є світової слави компанія «Майкрософт».

Кошти на презентації Венеційської Бієннале надають фірми, налаштовані на міжнародне

співробітництво, розуміючи: на участі у такому дійсно елітарному заході вони заробляють собі престижне ім'я. Психологами доведено, що людей об'єднують не погляди, а смаки. Я бачив на Бієннале кількох українських комерсантів, що колекціонують твори знаних сучасних українських митців. Ці поважні ділові люди приїхали до Венеції на Інавгурацію Бієннале, як годиться впливовим модерним колекціонером, та ще й заради того, аби подивитися, чи співпадають їхні смаки зі смаками світового істеблішменту.

Наші ж чиновники від мистецтва надто мляво усвідомлюють необхідність участі в таких імпрезах, так само, як

і підтримки таких інституцій, бо, певне, останніми в Східній Європі почали замислюватися, що ж це таке. Ані національна Спілка художників, ані Академія мистецтв не мають найменшої уяви про сучасне мистецтво – судячи з того, що вони затвердили для експозиції.

Фахівців у галузі contemporary art в Україні можна полічити по пальцях. І серед них – кураторів, себто тих artists, засобами виразу художніх ідей яких є не пензлики-фарби, а твори художників. Часто-густо у нас кураторами гонорово називаються мистецтвознавці та усіялкі культурологи, що організують виставки мистецтва традиційних жанрів, ба, навіть старовинних ікон. Але в Україні є справжні куратори, їхні імена відомі: Олександр Соловйов, Наталя Філоненко, Єжи Онух у Києві, Михайло Рашковецький, В'ячеслав Чекорський, Мирослав Кульчицький в Одесі. За досвідом вони не є рівнозначними, але, крім солідного списку міжнародних проєктів, дехто з них має й міжнародні дипломи про кураторську освіту. Також є й ті, кому справу організації такої презентації можна було б доручити, хоча живуть вони за кордоном.

Exclusive Reports Provided by the Project Participants for the Open World

Kostiantyn Doroshenko, journalist

In many countries the mission to make national exhibitions at the Venice Biennale is contracted out to institutions which deal with contemporary art. Unlike most post-communist countries including Montenegro, Croatia and Lithuania which have established national institutions for contemporary art, Ukraine still has no institution of the kind. The contemporary art gives an opportunity to communicate with other countries speaking with them the common art language.

Most national pavilions at the 49th Biennale and the Biennale itself were funded by sponsors ranged from McDonald's to mobile communication operators.

The money is granted by companies which seek international partners and clients, and understand that the prestigious forum can secure them strong promotion. As psychologists said, people are brought together not by their views but tastes.

At the Biennale I saw several Ukrainian millionaires who collect contemporary Ukrainian art. They arrived in Venice to check on whether their tastes coincide with those ones of world's establishment.

Our governmental officials badly understand the need to participate in such events and support such institutions. Neither the National Union of Artists nor the Academy of Fine Arts, given the works they selected for the Biennale, have no idea about that.

There are only a few professionals who make contemporary art in Ukraine. All them are curators, that is the artists who use not paints but works of other artists to express their artistic ideas. They include Oleksandr Solovoyov, Natalia Filonenko, Jerzy

Onuch, Mykhailo Rashkovetsky, Viacheslav Chekorsky, Myroslav Kulchytsky who have not only long lists of curated projects but foreign art college diplomas.

Foreign curators also may be invited to prepare Ukraine's national exhibition for the Biennale. Pseudo-democracy or vox populi has nothing to do with the selection of a curator. Even a Venice Biennale curator is selected by not Italian government or Venice Mayor but the Venice Biennale Board.

If we assign the preparation of a national exhibition for the next Biennale to a foreign curator we will benefit from that. He/she can take a neutral position while keeping in mind the great responsibility for representation of Ukrainian culture at the Biennale. Moreover, if he/she is an internationally recognized curator, his/her project will inevitably attract an audience. Having got rid of the complexes of provincial

narcissism and national uniqueness, Ukraine will look better at the Biennale.

I suppose that it would be the right approach to appoint one person both a curator and commissioner of a national exhibition at the next Biennale. Since a few people engage in contemporary art production in our country, the competition of projects must be closed one.

In Ukraine many confuse the experimental art with market-oriented one which has much in common with the

Наприклад, Костянтин Акінша, Марта Кузьма чи Олександр Ройтбурд з США – персони, що прислужилися взагалі виникненню й оформленню в Україні феномену сонтємпогару art. В проведенні конкурсу кураторів не мусить братися до уваги ані глас народу, ані якийсь інший псевдо-демократизм. Навіть куратора

Венеційської Бієннале обирає не італійський народ чи уряд, не мер міста Венеція і не якісь навчальні установи, а рада директорів Бієннале. Якщо ми підемо на те, щоб куратором наступної національної презентації стала людина не з України, від цього лише виграємо. Така особа може стати «понад бійкою», не забуваючи про ту величезну державну відповідальність, якої таке

призначення коштує. Тим більше, якщо це буде особа, добре відома в художніх колах – такий проект не залишиться поза увагою на міжнародному концерті Бієннале. Не треба вдаватися до крайнощів провінційної самозакоханості, бо, позбувшись національних комплексів, ми виглядатимемо краще.

Упевнений, що вірною тактикою було б призначити комісара й куратора в одній особі. А конкурс проектів зробити закритим, оскільки в нашій країні таким мистецтвом займаються одиниці. Плутати сучасне мистецтво з дизайнерсько-експозиційними проектами на кшталт таких, що ми бачили на цьогорічному 6-му Арт-фестивалі є звичайним невіглаством. Те, що декому у нас здається експериментальним мистецтвом, насправді просто тяжіє до сучасного дизайну, що вже включений у процес тиражування та арт-ринку. Тим більше до сучасного мистецтва не повинні мати відношення працівники художніх галерей: мистецькі твори становлять їх комерційну зацікавленість. Так чи інакше, галеристи зацікавлені в просуванні конкретних імен, тому й призначення комісаром української презентації галериста Євгена Караса викликало протести, ставши одним з формальних виправдань хибного чиновницького рішення з відкликанням затверджених комісара та куратора.

Український проект, представлений на 49-й Бієннале Валентином Раєвським, вочевидь має витоки у відомому проекті Комара й Меламіда «Вибір народу», куратором якого в Україні була Тетяна Савадова. Її брат Арсен Савадов, учасник «Першого українського проекту», напевно не позбувся впливу мистецтва соц-арту. Та воно вже не є актуальним для сонтємпогару art, але класикою мистецтва часів перебудови. І цей тип іронії вже є вторинним й зарозумілим для тієї публіки, котра збирається на Бієннале сьогодні. Кон'юнктура змінюється дуже швидко, особливо – після залучення в контекст мистецтва новітніх технологій. Де в чому мав рацію один венеційський архітектор, постійний глядач Бієннале, який роздратовано сказав: «Яке ж це «Плато людства», це правдиве «Плато медіакратії!» Хоча, коли порівнювати мистецьке висловлювання 45-ї Бієннале, куратором якої був Акілле Боніто Оліва, та 49-ї Бієннале Харальда Зеєманна, бачимо, що 10 років тому куратор роз'ясував питання внутрішнього світу мистця, іноді й поза жодних зіткнень з реаліями зовнішнього світу. Підхід Зеєманна програмно говорить про повернення до гуманізму в новому тисячолітті. Але це ідея не окремого індивідуума, не людини-царя природи, а нового світу, створеного цією людиною, царем технологічних ілюзій, свого інтелекту та жахів, що він породив. Такий собі Адам, вигнаний з раю, що не повертається туди, а живе у власному псевдо-єдемі.

Звичайно, можна до Венеції задля національної презентації повезти хоч би й твори народних майстрів – ніхто там не заборонить. Та, як ми побачили, країни з надзвичайно багатом традиційною культурою, репрезентують себе на Бієннале чомусь саме технологічним мистецтвом. Як на мене, до конкурсу не повинні допускатися куратори, що за передбієннальні два роки нагло щось вигадують «з приводу сучасного мистецтва». Якщо всі охочі вирішать погратися в Бієннале – ніяка комісія не розграбає цих проектів, які априорі не відносяться до сонтємпогару art. Буде лише втрачено час. Ідея відкритого конкурсу занурить художнє співтовариство у море зайвих вицянонь стосунків, в боротьбу угруповань й лоббівання окремих проектів. Дуже шкода, що 30-50 художників, які лише і займаються сучасним мистецтвом в 50-мільйонній країні, дуже розпорозені й знаходяться в стані перманентної конфронтації. Але вибирати необхідно саме серед них. ■

avant-garde design. Moreover, art gallery owners and officers also must keep off the preparation of a national pavilion, since they are interested in promoting some artists. When Yevhen Karas, an owner of a well-known art gallery, was appointed a commissioner of Ukraine's national presentation at the 49th Biennale, it caused a strong protest and finally resulted in that the previously designated curator and commissioner were replaced.

The Ukrainian project presented at the 49th Biennale by Valenty Rayevsky originated from Komar and Melamid's *Most Wanted Painting* project which in Ukraine was curated by Tetiana Savadova. Her brother Arsen Savadov, one of the authors of the *First Ukrainian Project*, tends to employ Sots Art principles. It is well known that Sots Art is not contemporary art but late 20th century classic. That type of irony seemed secondary and partly obscure to Biennale visitors. With introduction of advanced technologies in art context, the art fashion has changed rapidly. Ten years earlier, Bonito Oliva, curator of the 45th Venice Biennale, was largely concerned with the artist's inner world in no touch with the outside world. Szeemann's approach speaks of the return to humanism in the millennium. It speaks not of the idea of individual but of the man who is the tzar of the new world created by himself. The tzar of technological illusions, intellect and monsters created by himself. Kind of Adam exiled from Paradise who does not return there and lives in his own pseudo-Paradise.

As for me, it would be useful to exclude from a competition of projects for the next Biennale national exhibition those curators who during

the last two years tried to invent «something-like-contemporary-art.» If they are invited, no commission will be able to handle with the pile of projects which a priori have nothing to do with contemporary art. It will be merely a waste of time. Of course, Ukraine may arrange a Maria Prymachenko exhibition at the Venice Biennale, though, as we have seen, even countries with rich and old cultural traditions exhibit the technological art at the Biennale. The idea of an open and mass competition, I suppose, would provoke unnecessary conflicts between groups of artists and lobbying some projects. It's a pity that the several dozens of artists who make contemporary art in Ukraine are so disconnected and permanently oppose each other. ■

Наталія Смірнова, мистецтвознавець

Вивченню питань важливості культурного, політичного

та економічного значення Бієннале, як й інших масштабних виставок, присвячені регулярні спеціальні консультації ЮНЕСКО. В культурному контексті «Плато людства» 49-ї Бієннале у Венеції увіразнює великий прорив оптимізму – тут стимулом популяризації contemporary art стає прогрес сучасного суспільства в усіх сферах життя. Міжнародне журі відмітило окремих художників та павільйони деяких країн, тим самим надавши їм найвищі оцінки у світовому рейтингу мистецтва сучасності, яке виражає глобальну тенденцію до оновлення.

Акілле Боніто Оліва в 90-х роках минулого століття вказував на глобалізацію як на розвиваючу стратегію візуального мистецтва, що стає вислідом технологічного розвитку. Сепаратистську тенденцію трайбалізації національних культур, що протилежна глобалізації, він назвав «відповіддю в ключі селянських цивілізацій». Президент 49-ї Венеційської Бієннале Паоло Баратта пропонує в умовах тотальної глобалізації мистецтва, обминаючи еkleктизм, змішувати напрями та школи, вирізняти та підтримувати діяльність окремих художників, не зважаючи на усяку ієрархію, а навпаки – з привнесенням особистої правди творчості, «без знання якої розуміння нашого часу буде неповним». Таким чином, закладений в саму ідею нагород Бієннале принцип ієрархічності повинен виникати з її експозиційної відсутності нібито об'єктивно.

Гарним прикладом привнесення особистої правди творчості може слугувати італійська група Tesesco.

Вона об'єднує художників, що працюють у сфері вивчення біотехнологій збереження різних видів плодів. Рух від екосистеми до художньої системи засновується на науковому дослідженні та максимальному наближенні екологічно очищеного плану їх робочого простору до людини. Культуру, що виростає з місії групи, вони не розглядають як розвагу, але завдячуючи їй прокладають шлях розуміння в життєвих процесах сьогодення, намагаючись виокремити фактори відчуження у сучасному образі життя. Прапори країн світу на фасаді Італійського павільйону в Джардіні ді Кастелло – роботи художника з групи Tesesco Марко Нері. Як він вважає, процеси відтворення людського обличчя або прапору не надто відрізняються, тому що копіювання ідентичності можливо як в першому, так і у другому випадку за допомогою невідворотних форм та фарб. «Прапори країн представляють самі по собі усі фабули, сюжети, історії, які живлять покоління усіх людей на обжитих ґрунтах нашої планети сьогодні.»

Теза про представлення художника за межами ієрархії актуалізує значення експозиційного простору. В contemporary art простір взагалі отримує значення основоположне, оскільки це мистецтво пропонує висловлювання не стільки художника, скільки куратора (котрим може виступати й художник). Цілісним артефактом вже є не художній об'єкт, а його співіснування з тим або іншим простором. Тобто, кінцевим твором contemporary art стає навіть

Natalia Smirnova, art critic

The cultural, political and economic impact of the Biennale and other major exhibitions are regularly discussed at UNESCO special meetings. In the cultural sense, the 49th Venice Biennale «Plateau of Humankind» has marked the great optimistic breakthrough: the popularization of contemporary art become driven by progress in all areas of life. The international jury awarded some artists with prizes which secure top positions in world's ratings of contemporary art striving for the globalist renewal.

According to Achille Bonito Oliva the globalization is a developing visual art strategy resulted from the technology progress. Separatist trends towards the tribalization of national cultures that opposes to the globalization is regarded by him as an answer in the key of rural civilizations. In the situation of totally globalized art the 49th Venice Biennale President Paolo Baratta's approach is to mix different trends and schools, while avoiding eclecticism, as well as to distinguish and support artists who introduce their personal creative truths in the world, notwithstanding any hierarchy. So according to him, the hierarchy principle inherent to the idea of Biennale prizes must emerge from the lack of hierarchy in the exhibition, as if objectively.

A good example of the introducing one's personal creative truth in the world is provided by the Italian group Tesesco which consists of artists who explore the fruit preservation biotechnologies. They carry out transition from the eco- to artistic system that is based on scientific researches and realized through designing ecologically purified work spaces maximally adapted for human

needs. The group tries to identify alienation factors within the modern way of life to promote the understanding of current social processes. Marko Neri, one of the members of this group, made flags of countries participated in the Biennale which decorated the facade of the Italian pavilion. He thinks that the re-creation of a flag is somewhat similar to that one of a human face because in the both cases it is possible to copy an identity by means of unavoidable paints and forms.

National flags represent all plots, subject matters and stories which have nourished human generations all over the world, Neri says.

The thesis on presenting an artist beyond any hierarchy has made important the role of exhibition space. The space is of critical importance in contemporary art because art of this type articulates rather ideas of a curator than those of an artist who can be the curator as well. The complete artefact is not an art object as such but the complexity of its relations with one or another space. That is, the contemporary art work is rather the whole space of exhibition than the art work (or the combination of several art work) itself.

духовність. Це його спосіб духовного відчуття безкрайності, тотальності та побудови простору, де його можливо чуттєво вдихати, таким чином поєднуючись з універсумом.

Бажання широкої пропаганди виставлених творів – одне з основних завдань Бієннале. Показ якнайбільшій кількості глядачів творів, що отримали визнання, є також і тактикою міжнародних презентацій. Паоло Баратта говорить, що «міжнародна виставка мистецтва призначена не лише для спеціалістів та великих поціновувачів мистецтва, але й для кожного, хто хоче збагатити свою свідомість, тим самим засвідчивши свою приналежність до сучасності.» Спеціальні дидактичні програми по 49-й Венеційській Бієннале з вересня цього року будуть розповсюджуватися по учбових закладах Італії.

і не власне твір або поєднання творів, але просторова експозиція в цілому. Концептуальні роздуми про час та протяжність шляху заданого простору повинні розвиватися за найкращим сценарієм, бути дивним і працювати на настрій. Процес трансформації простору має посилення на витоки, якими можуть бути античні філософи або письменники, у чиїх творах конструкції простору створювали своєрідний концептуальний експеримент втралення у «дивне місце»: Л'юїс Керролл, Едгар По, Стефан Маллярме, Франц Кафка, Марсель Пруст, Семюел Беккет. Гіпотези простору завжди відкриті, їх плоть художники виставляють назовні, а глядач, знаходячи власний шлях через «дивне місце», використовує проблемний рух оптичних та часових трансформацій.

Художник Ернесто Нето у просторовій інсталяції «Ми ловимо час», що експонована у Арсеналі, використовує лайкру, тіль, поліамідну панчошу, чорний перець, гвоздику та каррі. Мистець заперечує матеріалістичне ставлення до органіки та стверджує її

Сенс представлення міжнародних презентацій свідчить про необхідність руху творів мистецтва в сучасному світі. Тільки це дозволить оцінити своєрідність культур та різноманітність творів, які відображають різні системи естетичних цінностей. Історія мистецтва ХХІ століття створюється зараз, а головний його арбітр – міжнародні Бієннале. ■

Conceptual reflections on a given space should be developed on the basis of a scenario, as well as be strange and «generate» emotions. The space transformation process can be traced to the ideas of Ancient Greek philosophers or the spatial experiments of writers such as Lewis Carroll, Edgar Poe, Stephane Mallarme, Franz Kafka, Marcel Proust, Samuel Beckett who put their personages in the strange places.

The hypotheses of space are open-ended ones; artists exhibit them to the viewer who works his/her way through the «strange» place using the problematic movement of optical and temporal transformations.

Artist Ernesto Neto in the installation *We Catch Time* used such materials as lycra, tulle, polyamide

stocking, black pepper, cloves and curry. He rejects the materialistic attitude to the organic matter affirming its spirituality. It is the way he sense the endlessness, totality and structure of space. You can «breathe in» the artist's space as if merging with the universe

One of the main goals of the Biennale is to popularize exhibited works as widely as possible. Attracting as much as possible visitors to the well recognized works is also the tactics employed in the organization of international presentations at the Biennale. Paolo Baratta says that «the International Exhibition of Art is not designed only for specialists and experts, but for also those who wish to improve their knowledge – and thus their membership – of the present.» In September 2001 a special

educational program concerning the 49th Biennale will be introduced in Italian schools.

Such an international art forum have evidenced the need of circulation of art works in the contemporary world. Only this allows us to apprehend the originality of various cultures and diversity of works which represent different aesthetic values. The history of 21th century art is made now and international Biennales are its main experts. ■

Олексій Титаренко, Центр сучасного мистецтва «Совіарт»

Окремі сноби полюбляють говорити про те, що Венеція тоне,

що Венеційська Бієннале вже не є настільки престижною, якою вважалася 20-30 років тому. Мені здається, що вона й донині являється центральною подією художнього світу, оскільки там мають можливість представляти власну культуру країни, а не лише окремі художники. Для України це чи не єдиний шанс виходу на міжнародну художню арену. І зовсім не потрібно для цього роками, десятиліттями виробляти особливу концепцію – досить один раз ефектно виступити, що в цьому році й зробили такі аж ніяк не могутні країни як Сінгапур, Нова Зеландія, Тайвань, Ямайка, що знаходяться на периферії цивілізованого світу. Вони виступили досить сильно, як й інші неофіти Бієннале, на жаль, за виключенням України. Якщо є вдалий дебют – майже миттєво з'являються нові контакти, піднімається престиж країни. Рівень цьогорічного Бієннале, як на мене – досить високий. На особливих днях презентації для преси, куди ми потрапили, туди приїздить та частина світу, котра безпосередньо пов'язана з сучасним мистецтвом. Телебачення та преса давали постійні репортажі в провідні видання та канали світу.

Ми виглядали дуже «по-дурному», в художньому сенсі – вторинно або навіть третинно. Поставити намет за огорожею Бієннале, без означення координат на пувічниках і безпосередньо – на місці, розмістити там діораму, написану грубим «комбінатівським стилем», а біля неї встромити соняшники з кірзяками – така «кабаковщина» була цікавою років 20 тому, сьогодні ж виглядає надто незграбно. Повне неспівпадіння з художнім контекстом, а за організацією презентації – нищівно

гідко. Особливо на фоні інших неофітів Бієннале. Наприклад, павільйон Тайваню був розміщений біля головної площі міста з собором Сан-Марко, і привертая увагу глядачів величезним панно, висотою метрів у двадцять, і його було видно з усіх точок туристичних маршрутів. Людей там було повсякчас дуже багато, а презентацію було організовано як шикарне прийняття з національною кухнею.

Що ж тепер?

Вже з осені потрібно ініціювати проведення нового відкритого конкурсу проектів на наступну Бієннале. Журі такого конкурсу повинно бути достатньо авторитетним і максимально широким, у нього повинні увійти спеціалісти, які безпосередньо займаються сучасним мистецтвом, а не сивочолі академіки зі стереотипами мистецтва 50-річної давнини. Теми Бієннале задаються дуже загальні, під них може підійти практично усе. І якщо конкурс провести заздалегідь, щоб мати в запасі хоча б рік на організаційні клопоти, то за цей час можливо знайти не лише державні кошти, але й солідних спонсорів. Для них іміджева реклама на таких представницьких форумах досить вигідна й ефективна, адже якщо вони потрапляють на Бієннале з українською

Olexsiy Tytarenko, Center for Contemporary Art «Soviart»

Some snobs talk about that Venice is drowned and the Venice Biennale is no longer as prestigious as it was 20-30 years ago. It seems to me that the Biennale is still a central art event of the art world since it allows countries, not only artists, to represent their art. It is one of the best ways for Ukraine to enter the international art world. And there is no necessity to develop a special concept for years or decades to do that – one impressive presentation at the Biennale, that's enough. Singapore, New Zealand, Taiwan, and Jamaica, small countries on the periphery of the civilized world, did that this year. Their entries into the Biennale, as those of other neophytes except Ukraine, were quite interesting. The successful debut allows newcomers to establish new contacts, to raise prestige of their countries. The 49th Venice Biennale, I suppose, is an exhibition of high quality. Preview activities of the Biennale which we this year attended, usually bring together the people who directly deal with contemporary art. World's major newspapers and TV channels provide extensive coverage of the event. A lot of prominent artists have established their worldwide reputation through participating in the Biennale. Take the story of Robert Rauschenberg who exhibited his provocative pop art works at the 1964 Biennale. He was awarded with a Binnale prize and the pop art has been fashionable since that.

The Ukrainian pavilion looked absolutely foolish and utterly outmoded in the artistic sense. The curator located the tent with a diorama painted in an ordinary socialist realism manner and decorated with sunflowers and several pairs of tarpaulin boots outside the Giardini – such a Kabakovian style installation would be interesting 20 years ago. Moreover, the Ukrainian exhibition organizational group did not publicize the location through a visitor's guide or tourist booklets.

These organizational and artistic blunders became evident in comparison with other newcomers' pavilions. The Taiwan pavilion, for example, was located near a central square of Venice and attracted visitor's attention to itself with an enormous picture which was visible from any point of the tourist routes. The pavilion was regularly attended by a large number of visitors and the presentation of the exhibition was arranged as a party catered with Chinese food.

What should be done? – that is our eternal question. As far as I know, there was no open competition between curators to develop the Ukrainian national exhibition concept. At first Yevhen Karas developed his own project. After that ambitious curator Valentyn Rayevsky and several other artists including Viktor Sydorenko and Oleh Pinchuk submitted their own projects. Mr Rayevsky used impudent and aggressive strategies to convince Ukrainian authorities to choose his project among other ones. He promised to demonstrate the entire 20th century art and a role which Ukrainian art played in the world's art processes. You know what he really demonstrated instead – I described that piece of art above. Though the catalog of the Ukrainian exhibition at the Biennale includes works of some famous Ukrainian

делегацією, – отримують унікальну можливість налагодити нові контакти на найвищому рівні. Якщо ми почнемо готуватися завчасно і створимо організаційний комітет, можна буде найняти команду досвідчених менеджерів, котрі продумають усі деталі та дрібниці і експозиції, і презентації. Як на мене – ми поки що мусимо орендувати палаццо (що, до речі, не настільки й затратно чи складно у місті, де порожніх приміщень дуже багато), розміщене на відомому туристичному маршруті, і художньо «обжити» його. Тобто, придумати «прохід», по якому будуть рухатися відвідувачі, оформити місце прийняття, рецепції для преси і т.д. Треба також розробити схему обслуговування глядачів цього павільйону, щоб їх зустрічали українці, які володіють принаймні італійською та англійською. Для цього можна домовитися з нашими вузами, котрі могли б на літо, як на практику, направляти волонтерів, охочих до такої справи. Виставка продовжується дуже довго, можна організувати кооперацію з серйозним туристичними агенціями, які дадуть постійний «потік» туристів з України, котрим буде цікаво подивитися на «свій» павільйон. Можна орендувати й відносно недороге житло на острові Лідо, живучи там «командою» в безпосередній близькості від експозиції. Можна провести і конкурс проектів національної презентації, яка б стала помітним культурним явищем, про яку писала б преса, як це ми бачили, було цього року у багатьох неофітів Бієннале. Можна багато чого придумати і здійснити за відносно скромні кошти, аби прагнути робити це талановито й правдиво. ■

artists who allegedly developed the installation, the diorama was painted by other artists whose names are not mentioned here at all.

Therefore, we must launch a new open competition of projects for the next Venice Biennale. The jury of the competition must be quite authoritative and representative; it must consist of the experts directly engaged in contemporary art making. As a rule, a curatorial theme of the Biennale is broad and general, and practically anything can meet it. And if we conduct the competition in advance to have at least a year for organizational activities, we can raise not only governmental funds but sponsors' money as well. Advertising at the Biennale is an effective tool to establish new contacts at the highest level. If we begin the preparatory work in advance and create an organizational committee, the committee can hire a team of experienced managers to develop the exhibition and opening ceremony in detail. As for me, Ukraine must rent a palazzo located on one of the traditional tourist routes – it's not so difficult and costly to do that in the city with a lot of unoccupied spaces – and make it «inhabited» in the artistic sense. I mean, designers must think of a sort of «passage» through which visitors will move, spaces for reception, etc. At the same time it is necessary to develop a system of providing tourist services for visitors. Ukrainian volunteers who speak Italian or English may be helpful in providing those services. They can be recruited

from Ukrainian universities. The Venice Biennale continues several months, and it would be useful to negotiate with Ukrainian tourist agencies to organize tours to Venice for Ukrainians who want to see the Biennale and Ukrainian pavilion. A team of artists, curators and critics also can rent inexpensive housing on Lido island to live near the pavilion. It would be interesting to conduct a national competition of opening ceremony projects. This year several newcomers offered impressive shows to celebrate their entries into the Biennale and to draw visitors' attention to their pavilion. Those events got a good press. So we could do many interesting things at a relatively small cost if there is a strong desire to do that skilfully and frankly. ■

Наталія Філоненко, куратор проєктів сучасного мистецтва

Кожна країна щороку ставить собі інші задачі участі у Венеційській

Бієннале. Коли презентуєся вперше, можна погратися з національним символами, як, наприклад, зробили цього разу деякі східні країни. Хоча при цьому вони також намагалися демонструвати, що активно освоюють техногенну мову сучасного мистецтва. Якби Україна пішла по цьому шляху – чому б і не представити традиційні візерунки наших вишиванок у новому масштабі та незвичній техніці, декоративно вкомпонувавши їх у простір, на кшталт павільйону Тайваню? Тим більше, що у цих прадавніх строях закодовано немало інформації, яку ми вже майже не вміємо читати.

Естонія, що теж вперше презентувала своє мистецтво, пішла іншим шляхом – презентувала твори двох молодих відео-художників, які мали великий успіх і разом сприймалися дуже логічно. Приміщення – традиційний «білий куб», очевидно що продукція творів не занадто коштвна, але виставка було живою і професійною, яскравою й іронічною. На другому поверсі було розміщено африканську групу виставку у «старому»

інтер'єрі. Дуже грамотно, стильно, цікаво вписані роботи художників в інтер'єр венеційського палаццо, кожна кімната – окреме естетичне рішення. Тут саме робота куратора надзвичайно посирила ефект презентованих творів, які б може і не мали такого ефекту у нейтральному просторі. Професійність презентації не менш важлива за рівень художніх творів, так, вмля кураторська «подача» може посилити ефект від співіснування поряд різних художніх особистостей, а невміла – звести його нанівець. Виставка – то складна система, де художні висловлювання можуть взаємодіяти, збагачуючи один одного, а можуть і взаємознищуватись. Оце і є ще одна компонента вдалої

презентації – начебто непередбачена гра творів у ансамблі, яку організує куратор.

Варіантів національних презентацій було безліч, тільки вчиси і вибирай, що більше підходить. Мене дуже здивував французький павільйон. Мистецтво на рівні дуже дорогого дизайну, виставка фактично складалася з трьох окремих технічно витончених складових – мінімалістичний дизайн, музичний кліп та мультфільм. І все пов'язано в єдину структуру через феєрію віброуючого світла. На фоні такого технізованого естетизму вражає повна відсутність тяжких питань життя і смерті, повна відсутність якоїсь драми чи сумніву. Можливо, французька культурна політика якраз у тому й була, щоб продемонструвати унікальні технічні можливості і безпроблемність існування людини. Що дуже різниться від нашого мистецтва: останнім часом нбито існує замовлення для митця – увесь час показувати власну драму. І цей квазі-наказ багато художників продовжують виконувати.

В чому були реальні причини саме такої презентації у кожної країни – на Бієннале можна було розгадувати, як ребус. Зрозуміло, що за усіма проєктами стоїть культурна політика,

Natalia Filonenko, contemporary art exhibitions curator

Typically each country sets itself new goals every time it participates in the Venice Biennale. A country that first participates in the Biennale may play with its national symbols as some Eastern countries did this year. At the same time they, however, tried to demonstrate how they mastered the contemporary art language. Ukraine also could use the strategy and present its traditional embroidery ornaments in the unusual manner to decorate exhibition spaces as Taiwan did in its pavilion. It would be an interesting thing because those ancient ornaments contain coded information we are hardly able to read.

Estonia that also first presented its art at the Biennale went another way: it presented works of two young video artists which won recognition from public and seemed relevant within the context. The exhibition space was designed in the traditional «white cube» way; though it was obvious that production of the works was not too expensive, the exhibition looked lively, professional and ironical. On the second floor of the building there was an African group show arranged in the «old» interior. The works were «inscribed» very skilfully and stylishly within the Italian palazzo interior. In this case it was the curator's contribution that made the works more spectacular. In a neutral exhibition space they could look more ordinarily. So the quality of presentation is as important as the quality of art itself because a skilful curator can make the coexistence of different artists more visually effective. The exhibition is a complex system where artistic ideas can interact enriching each other or can destroy each other.

There were national presentations of various types at the Biennale. All them gave a lot of useful facts and information to examine. I was amazed with the French pavilion that presented art somewhat similar to the

very expensive design. In fact the exhibition consisted of three separate technically sophisticated components: the minimalist design, musical piece and cartoon. All them were united into the whole through vibrating light effects.

What struck me about that manifestation of technologized aestheticism was the total absence of reflection on such painful issues as life and death, the total absence of drama and doubts. Perhaps in this case the French cultural strategy was to demonstrate the unique technological possibilities and problemless concept of human life. On the contrary, in Ukraine, there is a sort of order for an artist to demonstrate her/his inner drama. And many artists continue to carry out the order.

It was like an easily solved rebus to identify the real reasons behind each national exhibition at the Biennale. No doubt that each project represented not merely best artists but the cultural

policy, image of the country. Take the US pavilion: I suppose it was quite difficult to select one artist among the great number of prominent artists. This year USA presented a very interesting artist but the choice, I think, was largely caused by the desire to demonstrate the pluralism

імідж країни у світі, а не тільки вибір найдостойніших. Візьємо павільйон США – процес відбору, мабуть, надзвичайно ускладнений за такої кількості художників найвищого рівня. У цьому році вони показували творчість одного, дійсно дуже цікавого, художника. Але вибір саме його, можливо, пов'язаний з бажанням продемонструвати демократичність американського суспільства – і тому цього року було обрано представника гей-культури. Цілком вірогідно, що на наступну Бієннале американці запропонують художника з етнічних меншин. Існує політкоректність, яку підкреслюють не лише на одній імпрезі.

Поки що Україна «не потягне» якісь супер-технологічні проекти на кшталт німецького чи канадського павільйонів, де усі відзначили надзвичайно розвинуте, складне і дороге виробництво. Живопис? Буде не так ефектно для початку. Такі тонкі та делікатні презентації можна собі дозволити (так, наприклад, зробила Бельгія), коли виставляешся вже багато років підряд. Перший бал відрізняється від повсякденного світського життя. Україна повинна, як це буває в не дуже багатій сім'ї, найретельнішим чином прорахувати, що показати, аби виглядати достойно та цікаво. Як на мене, таким видом сучасного мистецтва найкраще могла бути фотографія, бо кілька фото-серій, наприклад, двох художників, могли б викликати немалий інтерес у публіки. Щоб «додати руху», можна було б влючити також кілька відео-творів. Нам потрібно зараз попрацювати «на аудиторію», орієнтуючись перед усім на профі. Розробляти не освітні програми для туристів, а зацікавити спеціалістів, які дивляться виставку перші три дні перед офіційним відкриттям, коли до Венеції ідуть усі знавці й гравці світу сучасного мистецтва. Глибокого аналізу тенденцій турист не робить – він може зайти до французів, а потім і у наш намет, і йому й те, й інше здаватиметься однаковою забавкою.

Треба не забувати, що національна програма Венеційської Бієннале не задає нових напрямків у сучасному мистецтві: національні павільйони, і навіть загальна кураторська виставка, не ставлять собі за мету виділити нові провідні художні тенденції. Це не означає, що у виставку Гаральда Зеєманна дійсно потрапили найкращі. Сьогодні в світі існує така кількість якісного художнього продукту, що виділити дійсно найкращі імена просто неможливо. Це потребувало б такого дослідження, на яке організатор не має навіть фізичних можливостей. Тому для України, куди знані куратори великих проектів просто не доїжджають, воліючи відбирати наших на тамтешніх виставках, Венеція дає особливий шанс показати творчість декількох художників. В принципі, після перегляду такої величезної кількості артефактів згадаєш лише те, що «зачепило за живе», в чому є реальна енергія художника. Згадаючи її, люди роз'їдуться по світу – а це немало, коли твою роботу пам'ятають десь там, у далекому кутку іншої півкулі. ■

of the American society. So they selected the gay culture representative. It is quite possible that for the next Biennale USA will choose an ethnic minority artist. There is the political correctness to be stressed not only at the Biennale.

Now Ukraine is not able to present a highly technological project like those ones exhibited in German and Canadian pavilions which were regarded as extremely advanced, complicated and costly productions. Painting? I suppose as for a debut it will have little effect. One can afford such a delicate exhibition, as Belgium did this year, only after decades of participation in the Biennale. There is the essential difference between the first ball and routine high life. Ukraine must carefully analyze what could be exhibited to look suitable and interesting. As for me it could be photography; several sets of photographs by, for example, two artists would be able to attract public's attention. Some video works would «add motion» to the exhibition. Now we first of all should work to attract not tourists but the art professional community to Ukrainian art. During the three preview days before the official opening the Biennale brings together all experts and players of the contemporary art world.

A tourist does not make the in-depth analysis of trends. For him/her both the French pavilion and the Ukrainian tent would be equally amusing.

We should not forget that the Venice Biennale does not provide new directions for contemporary art. Neither national pavilions, nor the main curatorial exhibition set the goal to identify new art trends.

But for Ukraine – which is rarely visited by curators of major international exhibitions who prefer to recruit Ukrainian artists for their projects at other prestigious fora – the Biennale gives a unique opportunity to show its artists to the world.

In principle, after viewing such a great number of artefacts you recall only those of them which touched you deeply with their real artistic energy. And it is not a trifle when someone remember your work elsewhere in distant lands. ■

**Олександр Соловйов, арт-критик,
куратор сучасного мистецтва**

Мав щастя бачити
респектабельну
й витончено-
концептуальну

«Документу» в Касселі, Бієннале в Ліоні, що стрімко набирає обертів та престиж, я виходив вздовж та впоперек Сохо, Челсі, Грінвіч-вілледж та інші знакові галерейні місця Нью-Йорку, який усе ще залишається не лише законодавцем мод в сучасному мистецтві, але і його грандіозною експериментальною лабораторією... Та необхідність побачити Бієннале у Венеції для любителя/профі мистецтва я б порівняв з необхідністю хаджа для правовірного мусульманина. Неважливо, що, як всесвітня художня актуальність в значенні, як полюбляють сьогодні говорити, «бренда» авангарду, вона, можливо, вже знаходиться в «тонучому стані». Ця найбанальніша з метафор не сходить з вуст так званих «просунутих» критиків. Важливо, що Бієннале донині актуальна як Ритуал.

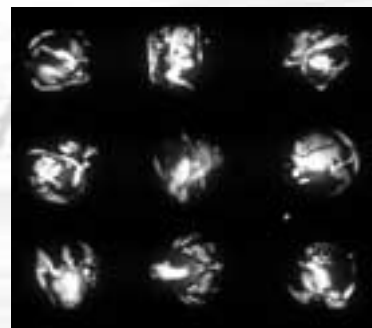
Що стосується питання про лідерів та аутсайдерів Бієннале, його лауреатів та вигнанців... Взагалі-то в мистецтві усе вкрай відносно та суб'єктивне, навіть якщо мова йде про представницьке міжнародне журі. В мистецтві нерідко проступає й біблійне, у тому сенсі, що «і останні стають першими». До того ж, у рішеннях журі не останню роль грає фактор політкоректності, що не завжди співпадає з власне естетичними критеріями.

На цьогорічній Венеційській Бієннале безсумнівним лідером перш за все виступило саме сучасне мистецтво, яке презентувало себе в якості суперпотрібного універсуму – вражає, наскільки високий його суспільний статус. І з гіркотою помічаєш, як далеко нам до такого...

Говорити про якісь принципово нові тенденції у зв'язку з 49-ю Бієннале я б не взявся. Мова може йти радше про підновлення типологій, які знаходяться більше в площині перетравлювання вже відомих експозиційних стратегій і тактик, перекомбінування видових, жанрових уподобань та пропорцій, коректування нюансів мови, аніж про генерування дійсно нової філософії мистецтва.

З ключовими рішеннями суддів 49-ї Венеційської Бієннале, які виділили німецький та канадський павільйони, а персоналізовано: Грегора Шнайдера, у першому випадку, Джанет Кардіфф й Джорджа Мюллера – у другому, сперечатися важко. Але рішення ці радше з розряду симптоматичних передчуттів та протиставлень, аніж стовідсотково аксіологічних. Просто цим художникам вдалося відійти від тих експозиційних стандартів, якими послуговувалися більшість інших павільйонів. І глядачеві до душі припала саме фізична, реальна (вона ж – фіктивна, а іноді й галюциозна) чуттєвість у подорожах по лабіринтах та задзеркаллях. Але засоби інтеракції та сугестії при цьому художниками використовувалися настільки ж прості, фундаментальні (наприклад, звук, різні відчутні тілесно перешкоди, оптичні ілюзії), наскільки й витончені, технічно захмарні – це був по-справжньому мультимедійний підхід до інсталюваного простору. Така ускладнена комбінаторика насправді здавалася «тут і зараз» чимось незвичайним і викликала куди більшу цікавість, ніж «гола інсталляція» посеред чи в кутку зали, ніж «гола відеопроєкція» в черзі однакових black-boxes, або й просто картина, просто фотографія на голісінській стіні.

Мене більше зацікавили не національні павільйони як проекти, а твори художників, в них представлені. Серед них: відео Анни-Ліз Семпер в естонській презентації та Марка Волінгера у британській, голограму Шу-Мін Ліна у тайваньській, фотографії Лізи Мей Пост у голландській... Немало авторів, що запам'ятовуються і у інтернаціональному проекті «Плато

Oleksandr Solovyov, art critic

In last years I had a opportunity to see the respectable and carefully conceptual Kassel's Documenta, increasingly influential and prestigious Lyons Biennale, numerous galleries in Soho, Chelsea, Greenwich and other parts of New York which has remained not only the art trendsetter but the immense art research laboratory... Nevertheless, a visit to the Venice Biennale for an art fancier/professional, I guess, can be compared to the haj for a Muslim. No matter that the Biennale as the world's art actuality is, probably, sinking, particularly after the abolition of Aperto. (Interestingly, many critics have overused this trivial metaphor for last years.) It is important that the Biennale is still actual as the Ritual.

As for the leaders and outsiders of the Biennale, these positions in art are extremely relative and subjective, even though they are established by the international jury. The last often becomes the first in art. Besides, jury's decisions are caused to a large extent by the notorious political correctness factor which sometimes is at variance with aesthetic criteria.

The unquestionable leader of the Biennale was contemporary art itself which appeared as a highly demanded universe. I was amazed how high is the social status of contemporary art. Unfortunately, the situation around contemporary art in Ukraine is a long way from the international one.

I would not dare to say about some radically new trends revealed at the 49th Biennale. It is possible to speak of slightly renovated classifications, of reformulation of previously developed exhibition strategies and tactics, of some changes in curatorial preferences, and of correction of some art language details, rather than of generating a really new philosophy of art.

I generally agree with the key decisions of the 49th Biennale Jury which awarded prizes to German and

Canadian pavilions and their artists Gregor Schneider and Janet Cardiff and George Miller respectively. But those decisions were rather grounded on symptomatic anticipation and contrasts than totally axiological judgements. The winners managed to depart from the exhibition standards most pavilions adhered to. Visitors appreciated the physical, real sensuousness of travels through labyrinths and looking-glass. Yet to produce the effect, the artists use both ordinary and fundamental tools of interaction and suggestion (particularly sound, bodily perceived obstacles, optical illusions) and sophisticated and

technologically unimaginable ones. That was a really multimedia approach to the installation space. And such a complicated combinatorial activity indeed seemed to many at the Biennale something unusual and aroused much more interest than a naked installation in the middle of a room or a naked video projection in a typical black-box or a painting/photograph on a naked wall.

In fact, I pay more attention not to national pavilions as such but art works exhibited there. Among them I would like to note video projections by Ene-Liis Semper and Mark Wallinger at the Estonian and British pavilions respectively, a hologram by Shu Ming Lin at the Taiwanese and photographs by Lisa May Post at the Dutch one. There were many noteworthy artists presented in Harald Szeemann's international project «Plateau of Humankind». But the conception of his project did not make strong impression

людства» Гаральда Зеємана: Крістіна Гарсія Родеро, Інгеборг Люшер, Лучинда Девлін, До-Хо Сах, Хелі Рекула, Кріс Кунінгем. Та не могу сказати, що справила гарне враження сама концепція проекту. У ньому більше вгадувалося вивірено-географічне (читай: політкоректне) начало, ніж задумане сценічне, шекспірівське – світ як Матриця, Плато людських пристрастей. Західноцентристські кураторські стереотипи (чого варта фраза Зеєманна у статті каталогу Бієнале: «Україна – бідна земля, і життя в ній паршиве»), небажання ревізувати ієрархії класичних імен, аморфність трактовки конфлікту «людське-постлюдське» навряд чи могли посприяти заглибленому, проблемному, радикальному, а не переважно рівному, сплосченому, як вийшло, відображенню Сцени сучасності. Не виправдала себе і практика призначення вдруге одного й того ж куратора, нехай і такого авторитетного, як Зеєманн.

Як це не важко констатувати, але явним аутсайдером Бієнале виглядав український «павільйон» – дебют вийшов провальним. Скільки було скандальної веремії, піонерського пафосу, мускулів, печатних слів та непечатних виразів, крему, адреналіну, незграбних оргришень! А в результаті? Україна залишилася навіть не «біла краєм», а взагалі «поза краєм», за огорожею, в прямому та переносному сенсах, сучасного мистецтва.

Інтернаціональному глядачеві потаємний сенс проекта залишився недоступним, попри спекулятивно вирахований кураторами чорнобильський підтекст, рукотворний візіонерський ілюзіонізм нібито в якості опозиції засиллю екранного, техногенного мистецтва, лицемірне розігрування свіжоспеченого міфу про закрити країну Україну, де в тому числі офіціоз нібито витіснив справжнє сучасне мистецтво – авангард та андеграунд. Але, тим не менш, цим же самим офіціозом... такий «андеграунд» і був делегований до Венеції. Ну як тут інтерглядачеві-нерозумнику розібратися у всіх наших іронічних хитросплетіннях! Зате на «рівні сітківки» ока, тобто

форми, він зчитував усе, роблячи очевидним для себе висновки щодо архаїчності й провінційності мистецтва України.

Не могла не здивувати й примітивність ряду положень концепції проекту, наприклад, тиражоване попсово-містичне тлумачення евразійства, що не виходить, фігурально виражаючись, за печеніжсько-половецькі межі. Як зримо продемонструвала Венеція, істинно пасіонарне евразійство сьогодні знаходиться в іншому місті – у павільйонах Тайваню, Сінгапуру, Гонконгу, Кореї, які змогли, не зрікаючись своїх традиційних основ, міфологем, архетипів, надати їм ультрасучасної динаміки. Не витримує жодної критики й грубість при визначенні базисних художньо-історичних конструкцій концепції, спадковості зв'язків. До чого цей «розпис на воєнно-польовому стані» до авангарду Малевича, Екстера, Богомазова та інших, до яких досить безпардонно й мало чим вмотивовано (по багатьом причинам) хочуть прилаштуватися «куратори від намету»?

До речі, й сам намет в якості інсталяційної та експозиційної форми далеко не оригінальний, а навпаки, частенько використаний у сучасному мистецтві «хід» – назву лише таких відомих художників, як Рікріт Тіраванья або Тренсі Емін. Але воістину – намет від намету різниться.

Які ж маємо уроки? По-перше, організаційні. Зрозуміло, що коли Україна й далі збирається приймати участь у найстарішому форумі світового мистецтва, необхідно створити механізми по-справжньому компетентного відбору – без будь якого самозванства і усяких там псевдоконкурсів та волячого лоббювання.

По-друге, настільки ж очевидно, що сучасному мистецтву потрібно вчити професійно, у тому числі – і в державних художніх вузах. На сьогоднішній день «тусовка» (до цього моменту – основний та спонтанний постачальник сучасних арт-кадрів) вичерпала себе: на кожних трьох, що вважають себе за кураторів, приходиться один діючий цікавий художник. Один лише Центр Сучасного Мистецтва не в змозі заповнити вакуум. А без нових імен у нас немає майбутнього. Можна знову... розбивати намета. ■

on me. Szeemann suggested rather a geographically accurate (or politically correct) picture of the world than scenic, Shakespearean one – the world as the Matrix, Plate of human passions – as it had been intended. There were West-centered curatorial stereotypes, reluctance to review existing art hierarchies, an inert interpretation of a conflict between human and post-human which hardly contributed to a profound and radical representation of the Scene of contemporary life. The practice to appoint Szeemann the curator of two Biennale running also proved to be ineffective.

Unpleasantly enough, the Ukrainian «pavilion» at the Biennale seemed a doubtless outsider. There were so many scandalous intrigues, pioneer ambitions, strong efforts and awkward governmental decisions before that! Why? As a result Ukraine has remained not on the margin, but beyond the margin, the fence, in the literal and figurative sense of the word, of contemporary art.

Ukrainian curators speculatively relied on Chernobyl disaster implications, on the handmade visionary illusionism as opposed to domination of screen and technologically generated one, on the newly shaped myth of Ukraine as a closed country where, by the way, official art oppressed true contemporary art – avant-garde and underground ...

(Notably, it was the official art establishment which delegated the oppressed Ukrainian contemporary art to the Biennale.) I suppose it was quite difficult for a typical Biennale-viewer to realize all those ironical hints.

But on the visual/formal level he/she grasped everything and reached an conclusion that Ukrainian art was archaic and provincial one. Unfortunately, that conclusion does not agree with the real situation.

Experts could not help wondering about some primitive formulations, especially those relating to the Eurasianism geopolitical philosophy, put in the preface note to the exhibition. The truly creative Eurasian component was presented not at the Ukrainian but Taiwanese, Singaporean, Hongkong and Korean pavilions. The interpretation of basic moments of 20th century art history also does not stand up under scrutiny. The «army- camp-mural» has nothing to do with Malevich's, Ekster's and Bohomazov's art with which these «tent curators» try to associate themselves.

So what are lessons learnt from the participation?

First, organizational ones. It is necessary to establish a competent selection procedure preventing imposture tactics and aggressive lobbying.

Second, it is self-evident that contemporary art has to be studied in art higher educational institutions including state ones. Today the Ukrainian contemporary art community has exhausted its own resources of creative individuals: for each active artist there are three persons who regard themselves as curators. The Center for Contemporary Art is not able to fill that void. And without new names there are no prospects for us at the Biennale. We will have to ... install the tent again.

місця події

Бліц-інтерв'ю з ідеологами «першого українського проекту» у Джардіні Наполеонічі, взяті спеціальним кореспондентом часопису «Коммерсант Україна» Костянтином

Андрій Чебикін, художник, ректор Української академії мистецтв

Цінність цього, як у нас любили говорити, переоцінити неможливо. Нарешті Україна дійсно учасниця цього Бієннале після багатьох-багатьох років. Зараз кажуть – вперше – я не зорсім з цим згоден. Тому, що колись – то Анатоль Петрицький отримав у Венеції одну з найвищих нагород за свою картину «Інваліди». Яка зараз знаходиться у нашому Національному художньому музеї. Але, все ж таки, вперше, бо на стільки років нас було ізольовано, і якщо українські митці й брали участь у цьому, то лише у складі спільної всесоюзної «дружини». Що також непогано: їх запрошували, поважали, було багато майстрів українських, яких навіть не називали українцями, на жаль, але вони брали участь у цьому.

Я не хотів би випереджати події, оцінку повинен давати глядач, представники інших країн, фахівці, що вже не один рік бувають тут. Якщо говорити про Бієннале, тут є своя специфіка, до якої я навіть не готовий, бо я також не тільки вперше на Венеційському Бієннале, але й вперше в Італії. Так просто сталося. Хоча про це ми чули, коли я був студентом, коли вже був молодим художником. Я працюю у цій сфері багато років і у мене, як у кожної індивідуальності, є свої «за», свої «проти». Однозначно оцінки бути не може. Але важливо, що це відбулося, і наш проект все ж таки якийсь індивідуальний, до мозку кісток свій – я б так сказав – за глибиною якихось наших традицій. В усякому разі, ми не повторюємо нікого, є дуже самобутніми і притому на дуже могутньому контрасті. В громадянській, в політичній традиції, у відчутті часу це також дуже складно, неоднозначно. Багатою це може здатися і так, і так, я ж не хочу давати оцінки до кінця. Нехай це зроблять ті, для кого це призначено. Я, в усякому разі, вважаю, що це вдала презентація, вдалий та навіть, можливо, дуже вдалий початок. Про нас почувть, на нас будуть чекати. Людям дуже цікаво. Неоднозначність проекту, його перспективність говорять про те, що за нами майбутнє. Хотілося б, щоб воно було дуже могутнім і для цього необхідно, аби і уряд, який дає гроші на такі проекти, як і в інших країнах, і, зрозуміло, спонсори – наші багаті люди, які мають гроші, щоб вони повернулися сюди обличчям. Нехай би вони приїхали сюди і побачили, що це означає. Не марно Терещенко у 1914 році збудував павільйон, який зараз, на жаль, належить Росії, хоча це наш країнець, наш українець. Дай Боже, щоб з'явився такий Терещенко зараз, щоб ми нарешті мали постійне місце. Намет – це могутній натяк і це дуже добре. Можна філософствувати навколо цього дуже багато і, на жаль, ми самі набагато глибше розуміємо, ніж ті іноземці, котрі йдуть просто шоковані цим контрастом. Ну, їм просто подобається, хтось підміняється, комусь це незрозуміле, та однаково зрозуміло, що тут щось закладено.

Сьогодні ми дійсно інтегрувалися, зробили дуже серйозний крок. І посол наш пан Гудима завважив, що Україну після сьогоднішніх днів, після Бієннале, ще більше будуть знати у світі.

Арсен Савадов, художник, учасник української національної презентації на 49-й Бієннале у Венеції

Я оцінюю позитивно саме з'явлення України. Павільйон зацікавив просто гігантську кількість людей. Ми тільки-но встановили намет – тут уже була купа кураторів.

Це метафора реальної відсутності павільйону та метафора закритої країни. Тим більше, 9 липня будуть телевізори на зворотній стороні намету. Складається кінцевий образ: реальний авангард, андеграунд України, який виштовхнуто офіційною культурою. Метафора дико проста. Автори ідеї – Раєвський та Савадов, але хлопці брали повноцінну участь у відпрацюванні та русі об'єктів на Бієннале.

Тому що сьогодні ми присутні тільки лише на прес-відкритті, а прес-відкриття завжди відбувається з якимись недоробками, сьогодні не обов'язково бути абсолютно готовими. Є труднощі, у Венеції розкуплено усі телевізори й відео-магнітофони, ми вимушені купувати це все у зовсім іншому місці. Тобто є якісь банальні речі... 9-го приїде головна публіка: куратори-муратори, і коли буде готовий павільйон, я думаю ввечері тут буде натовп народу.

O n - r i s i n g D e b r i e f i n g

The members of the Ukrainian delegation to the Biennale were interviewed by

Andriy Chebykin, Ukrainian Academy of Fine Arts President, artist

● The importance of the event is difficult to overestimate, as people liked to say in Soviet era. At last, Ukraine has taken part in

the Biennale. Some people say it is for the first time in Ukrainian history. I do not agree with them because long ago Ukrainian artist Anatol Petrytsky won one of the Biennale prizes for his painting «Invalids» which is now in the National Art Museum of Ukraine. But in a certain sense Ukraine really has participated for the first time because during many years it was isolated from the outer world, and Ukrainian artists, if they took part, represented the Soviet Union.

I don't want to draw some hasty conclusions. Viewers and experts from other countries are the only impartial judges. As for the Biennale, it has its own specifics which I hasn't understood yet. It is my first visit not only to the Biennale but Italy. I'm engaged in producing art for many years and, of course, have my own preferences and dislikes. There can't be an absolute judgement. However, it's important that it [exhibition] takes place and our pavilion proved to be somewhat individual and deeply national. Anyway, we don't imitate anyone, we are very original. The Ukrainian pavilion presents the sharp contrast with the rest at the Biennale which resulted from our civic and political traditions, our conception of time. It is also difficult and ambiguous to comprehend. It can be interpreted in different ways, and I don't want to make a final judgement. Let experts and viewers do that. Anyway, I believe this is the good exhibition and, perhaps, the very good start. People will learn of and wait for us next time. The exhibition arouses lively interest. We see the ambiguity of our project as a promising factor. I would like we will have the great future at the Biennale. For this to happen, Ukrainian government, which provides funding for such a project, as governments do in many other countries, and sponsors must pay more attention to the event. Let them go here and see what it is. Our compatriot Tereshchenko well understood the significance of the Biennale when he built the Russian pavilion here in Venice. Let's hope that new Ukrainian patrons of art will build a new pavilion for Ukraine. This tent is the strong hint and it's very well. It is possible to speculate on the project very much for a long time. Unfortunately, we realize all the implications more deeply than foreign viewers who leave the pavilion being shocked by the contrast. They just like this, one laughs about that, another does not grasp anything, but anyway all visitors feel there is something meaningful here.

Today we have really integrated with [the world's art community], made the historic step. As the Ukrainian Ambassador to Italy Mr. Hudyma said, after the Biennale Ukraine will be better known in the world.

Arsen Savadov, artist, participant of the Ukrainian exhibition at the 49th Biennale

● I regarded the very fact that Ukraine entered the Biennale as positive. The pavilion has interested a great number of people. As soon as we installed the tent there was a lot of curators around us.

This is the metaphor of the real absence of the pavilion and of the closed country. In addition, we will install TV sets behind the tent on June 9. It will form the final image: the real avant-garde and underground is thrown out by the official culture in Ukraine.

This metaphor is utterly ordinary. The conception was developed by Rayevsky and Savadov, but other guys modified the project and installed objects here in Venice.

Today is the opening for press. In this stage, some deficiencies are usual things. There are some problems. For example, there are no TV sets and VCRs in Venice, they were sold. We are forced to buy them in other city. That is, there are some ordinary things like them will come here on June 9. I suppose when the pavilion will be completed, there will be lines of people.

*There is a sort of pun in the original Ukrainian text. Mr. Savadov says «curators and murators». In Ukrainian «mura» means «mess». That is, Mr. Savadov wants to say something like «curators and other mess-makers».

Олег Тістол, художник, учасник української національної презентації на 49-й Бієннале у Венеції

● Концепцію презентації написано на презентації – це перший український проект на Бієннале. А от далі кожний прочитає так, як він бажає прочитати. Тільки що два італійських художника з Мюнхену були просто у скаженому захваті, плакали від щастя з того, що вони це побачили. Дуже сміялися – це сподобалося. Сміх – здорова емоція. Сміятися, дивлячись на Чорнобиль, треба вміти. Я думаю, що це вміємо ми й італійці. Більше ніхто.

Моя участь? Зранку я забив кілька кілків цього намету, Арсен зробив кілька мазків по центру, Панич – зліва, не пам'ятаю, що ще. Це не має значення. Це було у Києві підготовано, ледь не все створено, а тут дописано – щоб красиво було.

А стосовно ситуації навколо української презентації – так це просто була боротьба художників з бюрократами, та й усе. З бюрократами у найширшому сенсі. Онух – це ж хто? Кар'єрист, невдаха-художник, що хотів стати куратором. А нам це не подобається – ми ж гонорові. Наша кураторська ідея – спільна. Посміялися, пошуткували, придумали, привезли, збудували. Розуміш це художники створили. У цій команді усі художники. А художників ображати взагалі не можна. Навіть «курувати» їх особливо не треба. Ми ж самі можемо бути кураторами. Я був двічі куратором і можу сказати, що мені не сподобалося – нудна ця справа. Куратори – вони доволі обмежені люди в якомусь сенсі: рисувати не вміють.

Нашою ціллю не було, щоб презентація була несподіваною. Навпаки, була позиція, аби це було очікуваним. Намет, Чорнобиль, соняшники – це надто очікуване. Ось у цьому то й є несподіванка. Тим більше, що інсталяція ще не закінчена насправді. Сьогодні – перший крок, а далі буде більше. Це просто перший бескид. Буде сюрприз через три дні, у день офіційного відкриття Бієннале.

Since the times of the Kyivan Rus, Ukraine's geographical location has determined its role in the life of both Europe and Asia. This is the role of a Great Convoit, the role of an accumulator and retransmitter of ideas on the boundaries of cultures of the East and the West.

Endless wars and changes of formations, history victories of civilization and ecological catastrophes have turned the country of mythological Boryspthen into an enormous experimental ground.

One way or another, all these issues have been reflected in both theoretical thinking and the art practice of the 20th-century's men of culture.

On the eve of the "revolutionary" century, the ideas of "cosmos" that were inspired by the patron of the World's rearrangement anticipated the phenomenon of atomic age and fragmentarily prognosticated its colonies. Thus, Malach's supremacy, Burka's futurism, Antyphenko-Bogomirskiy-Ester's subfuturism - nothing but a "new" model of the Universe - correspond to the apocalyptic present and at the same time to the epoch of "paper" Utopias of the Great French Revolution.

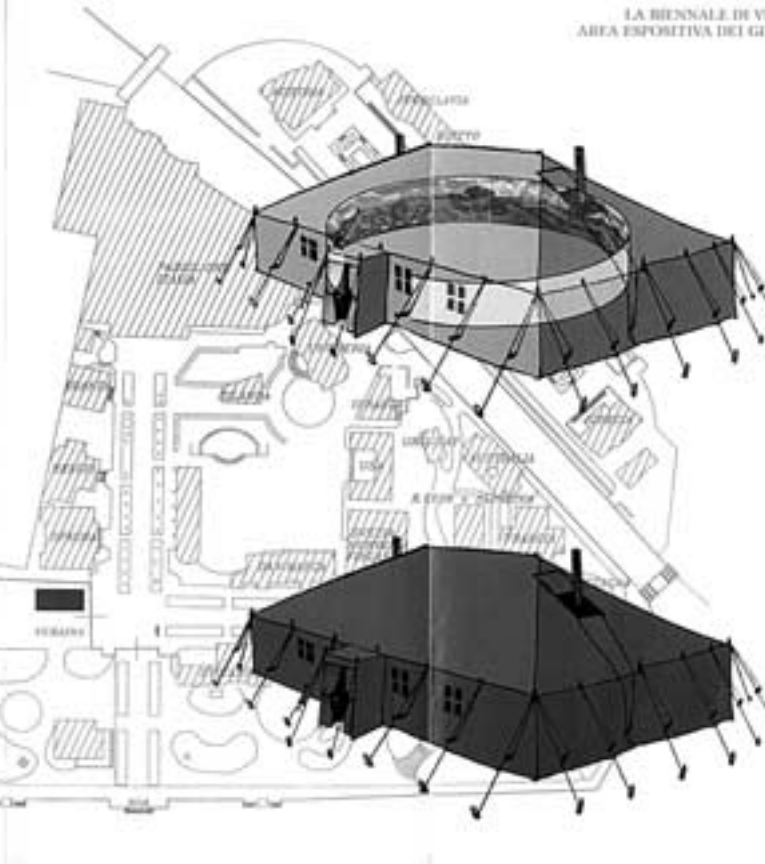
"Utopian projector" has always been the first symptom of a sick society in a need of a radical change. The late 20th century's outbreak of artistic moves prophesies an advent of "a new era", foundations of which had been already laid out in the "New of the earlier try-out."

The Ukrainian "new wave" art is in a sense a "Manifesto" of the post-Chornobyl' era, the Manifesto of the 21st century, and, at the same time, a call answer to the "new" its-prophets" of the early 20th century.

As the crossroads of the epochs, the everlasting dialogue of the art with the ideas, and the encounters of the orthodox "official" art with the underground, within which we all function to date, have merged into a fascinating conglomerate.

The principle of cosmic energy building, which forms a rhythmic conduct with explicit space and time "finger" is also reflected within the framework.

The one who would explore the transition process and elucidate the scheme of these cycles interaction, would be able to review a complete picture of the East and to model the Future, where from we hear already the rhythmic steps of the closed crowd.

Олег Тістол, артист, учасник української національної презентації на 49-й Бієннале у Венеції

● The conception of the exhibition was composed just before the opening.

This is the first Ukrainian project at the Biennale. That's all. Further everyone may interpret that in his/her own way. Two Italian artists from Munich were in ecstasy over the pavilion and cried for joy. They laughed much because they liked it. Laugh is a sound emotion. You must be a quite intelligent person to laugh at the picture of Chornobyl's disaster. I think only we and Italians can do it. And nobody else.

My contribution? In the morning I hammered in several tent-pegs. Arsen [Savodov] made some strokes in the center of the canvas, Panych - on the left side. I don't remember what else. It does not matter. Almost all this was done in Kyiv. We just added some details to make this beautiful.

As for the situation around the Ukrainian exhibition, it was just a struggle between artists and bureaucrats. And that's all. The struggle with bureaucrats in the widest sense. Who is Onuch? A careerist, a loser in art who wanted to be a curator. As ambitious guys, we don't like all this. This curatorial idea is our common product. We laughed, joked, then invented [the project], then brought it here and installed. You know, the artists created all this. This team consists of only artists. Nobody should insult artists at all. They should not be curated after all. We can be curators ourselves. I curated two exhibitions and can say that is a boring business. I don't like this. The curators are quite narrow-minded people in a certain sense: they can't draw.

Our goal was not to make the presentation unexpected. On the contrary, it was our deliberate choice to make something expected. The tent, Chornobyl, sunflowers are too expected things. It is just this unexpectedness which we wanted. Besides, the installation is currently not completed. Today we make a first step, further - next steps. A surprise will be presented on the Biennale formal opening day.

Олег Сидір-Гібелінда, арт-критик

У Венеції чудово співіснують поважні традиції та непричесана сучасність, чемність та виклик, туризм і експеримент, гондоли та інсталяції, церемонії й перверзії. Там сходяться речі, які принципово не можуть зійтися: хімічний препарат, де складові химерної рідини шукуються світло-темними шарами, мовби демонструючи релігійну ідею «незлиття в одному».

Я не великий пошанувач мистецтва та культури Сходу, якими я радикально перехворів на 2-му курсі Інституту, але на Бієнале мені засмакували саме східні павільйони. Наприклад, Кореї і Тайваню. Там справді був присутній невідомий момент психоделики, яка здатна до контакту з глядачем без надто очевидної нав'язливості, тої «смиги перешкод», яку нам запропонували великі «глобалістські» країни – Канада, Австрія, Німеччина. Схід вражає неймовірною цілісністю та магією «без права передачі»: сенс не в артефакті як такому, а в тому, що хотілося просто скрикнути від захвату, схопившись за серце. Мені пригадалося там, як герой Камо, який мріяв написати такий роман, після читання котрого захоплено вигукнули б: «Давайте привітаємо нашого колегу, панове!». Навряд чи цього можливо досягти в реальності, але, як на мене, сучасне мистецтво потрібно мати своєю метою досягнення відчуття магічної зачарованості об'єктом. Адже мистецтво існує не заради прес-релізів, каталогів, буклетів чи навіть армії інтерпретаторів (до яких, однак, сам маю честь належати). У павільйонах країн Сходу я спостерігав, як досконалість може бути актуальною. Але й тут не так просто. Захід стрімко втрачає мистецьку ініціативу, він тупіє на місці, мапуючи сам себе, а Схід озирається на нього ... і йому підморгує (Сінгапур). Та й чи можна сьогодні виділяти їх в конкретну географічну категорію? Японія чи Сінгапур – це вже Захід, своєю динамікою вони тяжіють до США.

Можливо, тому в японському павільйоні була сильна експозиція, побудована на іронічному образі «Макдональдса». Але у Сходу є в запасі неймовірна філософічність декоративності, котра є більша, аніж просто фактура, поверхня,

епітелій. І для її сприйняття не потрібне заглиблене студіювання коанів.

Українському «павільйону» (тобто – військовому наметові з малярською діарамою сумнівної якості) бракувало геть усього. І ще чогось. Непогані художники заявили про себе, виступили на престижному Бієнале. Окей, честь і хвала їм. Але те, що вони там показали, не має нічого спільного з їх творчістю. Не буду говорити про авторство цієї експозиції, цей момент вельми уразливий, та «рука» художників, заявлених як учасники проекту, тут не є відчутна, а це ж не «бригада бойчукістів». Схоже на те, що художникам хотілося одного – втрапити до Історії. Це їм – зі скрипом, з рипом і скреготінням зубовним – удалося. У якості кого: панів чи покоївок? А, може, «невловимого Джо», який і так нікому не потрібен? Я дивився на людей, які представляли Україну в Венеції, і ці люди видавалися скуйовдженими, схарапудженими, метушливими, вони ніяк не могли розслабитися, щоб отримати свою порцію кайфу. Ось вони свого добилися, а радості немає. Таке враження, що вони програли. Втім, жаль не їх, а тих, хто прийде на зміну два роки потому – на чолі останніх горітиме карб «невдаха».

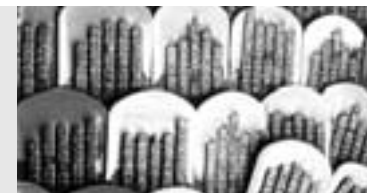
Вже їдучи до міста св.Марка, я випадково дізнався, що, виявляється, був «у нас» якийсь квазі-конкурс проектів до 49-го Бієнале. Коли, кого, де? Хто визначає у нас критерії, хто виголошує вердикт? – Темна вода в облацях. Адже і рейтинги можуть бути сфальсифіковані. Для того, щоби такі конкурси «запрацювали», потрібні якісь загальнодемократичні умови культурного життя. Не скажу, що зародків цього у нас немає – все ж зараз краще, ніж в радянський період, в порівнянні з ним – у нас майже «капіталізм». Я хочу бути оптимістом, тож і закінчую на такій обнадійливій ноті.

Oleh Sydor-Hibelinda, art journalist

Venice is the city which greatly combines the respectable traditions and eccentric today's life, the politeness and provocation, the tourism and experiment, the gondolas and installations, the ceremonies and perversions. This is the place where things unconvoluted in principle converge; it like a chemical compound which components range in light and dark layers as if demonstrating the religious idea of unmerging essences into one.

Although I am not a zealot of the Eastern culture and arts (I recovered from this fever long ago), at the Biennale I liked the «Eastern» pavilions, for example, Korean and Taiwanese ones, much more than others. They had the real psychedelic air which interacted with a viewer without evident importunity. Surely, they had no «hurdle-races» like those created for us by great globalist countries such as Canada, Austria, Germany. The «Eastern» pavilions impress you with the incredible wholeness and magic. You just want to yell with enthusiasm. It has nothing to do with an artifact as such. I remembered there a hero of Camus' novel who wanted to write a novel after reading which gray-haired academics would jump from their seats to shout enthusiastically: «Messieurs, let us congratulate our colleague!» In reality, that hardly could be achievable, however it seems to me that contemporary art should seek to arouse the feeling-of-being-spelled-by-the-object. Art means not only for press releases, catalogs or even the army of interpreters to which I have the honor to belong to. At the pavilions of the Eastern countries I have seen how the perfection can be contemporary. Still

I should note the West is rapidly losing its leadership in art; it makes no progress, mocking itself. The East looks at the West ... winking at it (here I mean the Singapore pavilion). Besides, should we put them [the Eastern countries] in the specific geographic category? Japan and Singapore, they are Western countries which are gravitating towards USA by their dynamics. Probably, because of that the Japanese exhibition ironically plays with MacDonald's image.

But the East has incredible resources of philosophical decorativeness which is more than only a texture, a surface, epithelium and could be apprehended even without studying koans.

The Ukrainian «pavilion» (I mean that military tent with a painted diorama of questionable artistic quality) lacked for everything and something else. Well, quite interesting artists promoted themselves through the participation at the prestigious Biennale. My congratulations! What they exhibited, however, had nothing to do with their own art. Although I don't want to discuss such a vulnerable moment as authorship of the exhibition, «hands» of artists named as it's creators are not seen here. And they are not «boychukists» after all. It seems to me the artists wanted the only thing, being recorded in History. Finally they managed to do that, by hook or by crook. And God knows what roles the History will assign them, the masters or servants. When I was looking at the people who represented Ukraine at the Biennale, they seemed to me hesitating, scared, fidgety; they could not relax to get their portion of joy. Though they achieved what they set out to do, they were not happy. They looked like losers. Yet I have real compassion on those who will participate at the next Biennale – they will be stigmatized as losers anyway.

On the trip to Venice I learned by chance that there was a kind of competition of projects for the 49th Venice Biennale in Ukraine. Where, when? Who did develop the criteria for selection? Who did announce the verdict? Nobody knows. Even ratings can be falsified. To make such competitions effective, Ukraine needs real democratization of its cultural life. Though there are only some democratic elements in this sector, they have transformed it into almost «capitalist» comparing with that one in Soviet time.

I would like to be an optimist, so I conclude my notes in this optimistic tone.

Діана Ключко, мистецтвознавець,
журналіст

Турист у Венеції – це людина з картою та довідником в руках, журналіст у Венеції – це людина з важкими пакунками інформаційних матеріалів. Вже на вході до Джардіні починається театралізоване вручення планів Бієннале і поясненнь до маршрутів, що їх, мило всміхаючись, роздають гіганти на ходулях. У прес-центрі захекані від спілкування з багатомовним натовпом акредитованих журналістів організатори передбачливо дарують усім пластикову торбину яка витримує вантаж до 50(!) кілограмів з офіційною емблемою виставки, для купи прес-релізів, часописів, буклетів, навіть CD. Двотомний, у дві «цеглини», каталог виставки продавці спеціального магазину Бієннале теж запаковують у цупкий пакет. На національних презентаціях листівки, буклети, каталоги і навіть величезні афіші (видрукувані для зручності клієнта декількома мовами) люб'язно вкладають у обслугову павільйонів у міцні торбини з символікою країни в обмін на візитівки. Масований збір інформації, яка розлітається через кордони по світові, щоб перетворитися на нові аналітичні дослідження, статті, контакти. За більш ніж століття існування Бієннале відпрацьовано і пророховано традиційні і новаторські методи продовження пам'яті про цю подію, щоб максимально повно задокументувати, наповнити контактною інформацією, найрізноманітнішими відомостями простір світових медіа. А додайте до цього веб-сайти – як самої Бієннале з архівом за останнє десятиліття, так і національних проектів, які наповнюються свіжими відомостями, новими посиланнями на появу в пресі відгуків, з чатами та гостьовими книгами, з дискусіями та запитаннями до тих же журналістів, які у прес-центрі Бієннале займають чергу біля столів з комп'ютерами. Ось він – інформаційний потік лише однієї художньої події глобального масштабу, який неможливий без використання як традиційних, так і найсучасніших технологій. Хіба що прямої трансляції в мережі Інтернет поки що немає, бо телебачення тут працює невпинно. Інтерв'ю беруться у всіх і скрізь, навіть коли йдуть від Джардіні чи Арсеналу – фільтруються, проходячи по набережній, сидючи в кав'ярнях, біля дерев'яних штирів з прив'язаними гондолами. Крокуючи надвузькими вулицями, очікуючи на станціях-ферматах

потрібний маршрут річкового трамвая «vaporetto» (катер – єдиний вид громадського транспорту) увесь час поглядом наштотухується на стенди з афішами павільйонів, на величезні банери з закликами до павільйонів, на спеціальні об'єкти, які привертають увагу до павільйонів. Інформація, що стає рекламою, реклама, що стає інформацією. Користуйся – все для твоїх послуг, аби забажав відвідати, побачити, а потім написати, розповісти десь там, у тому закутку світу на якій завгодно мові!

І коли заходиш у «рідний» павільйон, який довго вишукуєш у тих численних довідниках з усе ще палким (після усього пережитого) бажанням побачити своє, національно-питоме – біля двох стільчиків у наметі натрапляє на малесеньку купку жалюгідних буклетиків формату А3, що розкидані по долівці. І це все, з чим «Перший український проект» звернувся до світової художньої тусовки? Де каталоги та прес-релізи бодай декількома мовами світу? Де листівки, які пропагують творчість семи (!) художників? Де торби, торбиночки чи хоча б манюсінки пакетики з оригінальною символікою, контактною інформацією та посиланнями на веб-сайт? Де, врешті, оті самі вигадливі сувенірчики (підшешки з «спонсорською» водою, кераміка з лого, значки, марки, олівці і т.д.), майже обов'язкові для «першої національної», що ними збуджують цікавість до традиції країни? Де сучасна, розкута і прагматична одночасно, культура спілкування?

Ворожістю, недовірою, підозрілістю, закритістю – «чеснотами» тоталітарної свідомості зустрічав усіх «проект без ознак країни». За виділених 800 тисяч гривень, при тому станові полграфії і цінах на робочу силу в Україні, які існують сьогодні, було навряд чи не можливо для групи потужних «креаторів», які приїхали до Венеції, підготувати презентацію швидко, якісно, цікаво. Справа не в кількості грошей, а в бажанні придумати щось позитивне, вибираючи змістовно необхідне з традицій, методів, технологій, які ніхто не приховує. Навряд чи потрібно запрошувати для нормальної «Першої національної презентації» якогось суперспеціаліста, який «круто пропіарить» українську експозицію. Але без досвідченого менеджера, який працює оперативно і не боїться залучати фахівців до співпраці, не обійтися. Звичайно, якщо ми хочемо не звичної для українців «відмазки до звіту», а чесної, повноцінної розмови зі світом у прийнятній для всіх «упаковці».

Діана Ключко, art critic,
journalist

Тhe tourist in Venice is a man/woman with a map and a guidebook. The journalist in Venice is a man/woman with bags tightly packed with various information materials. The provision of information begins at the very entry to the Giardini where giants on stilts smilingly distribute Biennale maps. In the press-center, organizers, tired of communication with the polylingual crowd of accredited journalists, foresightedly give everyone a plastic bag with the official Biennale emblem that is able to carry 50 kg (!) weight for a pile of press releases, booklets, magazines and CDs. In the Biennale shop salespeople pack massive two volumes catalogs of the Biennale in thick material bags. At national

bags with national symbols in exchange for your business card.

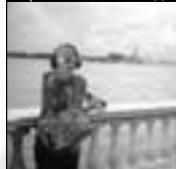
This is the intensive collection of information which then will be disseminated all over the world and transformed in new studies, articles, contacts. For more than a century of Biennale's operation experts have developed both traditional and innovative methods to report on and cover the event in world's media as complete as possible. In addition to that some years ago the Biennale web site was created. Now it stores Biennale archive for the last decade, provides guest book and on-line discussion facilities, and is regularly updated with news reports, links to publications, etc. Through the web site everyone can communicate with the journalists who by the way stand in lines around computers in the Biennale press center. So this is a general outline of the information base of an international art event which includes both traditional and advanced technologies. There is no Internet simulcast at the Biennale, but TV guys provide extensive coverage of all events here. They interview everyone everywhere, on quays, in cafes, beside gondola berths. Walking

along narrow Venetian streets or waiting for a «vaporetto» boat, the only public transportation vehicle here, you all the time face the pavilion posters, invitation slogans, special objects to attract visitor attention to Biennale exhibitions. The information is being transformed into the advertising. The advertising is being transformed into the information. Enjoy it! – All that at your service! Go, look and then tell people in your country about that!

An when you come in your «native» Ukrainian pavilion – after hunting out its location in those numerous booklets and guidebooks and with the strong desire to see the home, national art – you see only a small heap of wretched booklets on the floor. Is that all the First Ukrainian Project offered the international art community? Where are the catalogs and press releases in several languages? Where are the leaflets to popularize works of the seven (!) artists presented here? Where are the bags with national symbols and contact information? Where are the original souvenir items, badges, bottles with «sponsor» water, pens, stamps and other things which is almost necessary for a newcomer's exhibition? Where is the informal and at the same time pragmatic communication with journalists and experts?

The «project without national identity» received all visitors coldly and suspiciously, as if demonstrating the «virtues» of the totalitarian consciousness. As far as I know the total budget for the project was about USD 130,000. I suppose that money, given Ukrainian prices, had to be sufficient to prepare an interesting and spectacular presentation. But the problem is not about money but about a desire to create something positive while using available information campaign methods and technologies. It seems to me that Ukraine should not hire a first-rate PR professional to develop the First Ukrainian National Presentation at the next Biennale. An experienced manager who is able to work efficiently and cooperatively with other professionals would be enough. Of course, on condition that we want not activity for the sake of appearances which is usual for Ukrainians but the frank talk with the world on equal terms. ■

Людмила Лисенко, мистецтвознавець,
Українська академія мистецтв

Справжнім відкриттям для мене

на 49-й Венеційській Бієннале стало те, що світ говорить на одній художній мові, розробляючи загальну стратегію, але й зберігаючи голос народу й традиції. Особливо це відчутно в національних павільйонах, і, навіть не підходячи до табличок, не знаючи окремих голосів, увесь час відчуваеш специфіку. Не пробувати вивчити це «художнє есперанто» означає стати нікому не зрозумілим та нецікавим, бо ніхто не буде спеціально вивчати твою тарбарщину, щоб дивитися на такі несмачні плоди.

Те, чого не було в нашому павільйоні, чого дуже бракувало саме для першого знайомства, я побачила, наприклад, в павільйоні Великої Британії, котра виставляється чи не з дня заснування Бієннале. Не лише англієць, але й японці та американці мали такого гідного менеджера, котрий постійно пояснював стратегію павільйону усім бажаним. Інтерпретатор говорив з публікою

хвилин двадцять підряд, нон-стопом, роблячи невеликі антракти, попереджуючи: ми знову зустрінемося через півгодини. Для усіх, хто там збирався, мистецтво, культура, історія Британії не були чимось невідомими, але текст, організуючий сприйняття, обов'язково був. Мені здається, кожна країна намагалася представити гостре чуття сучасності й своєї місії в стрімко змінному світі. Що ми можемо дати, яку стратегію культурного розвитку обираємо, яку модель спілкування пропонуємо – відповідь на ці питання була основою експозиції кожного павільйону, і кожна з демонстрованих робіт не була тільки-но зробленою, вона була «пережитою» всередині кожної країни.

У павільйоні Великої Британії було прекрасне відео, котре розповідало про зустрічі та проводи біля дверей аеропорту. Обрана дуже «знакова», екзистенційна ситуація: приїзди-від'їзди стають вирішальним моментом сучасного життя, де людина проявляється й виділяється з натовпу. Фігурує не Ерос, такий популярний для стилістики та філософії «пост», а відкритість стосунків та довіра всередині невеликого колективу. Друге гостре відчуття – це далекосхідні павільйони, різко контрастуючі зі столеною рефлексією старенької Європи або стерильного світу Америки. В японському павільйоні вражає технократизм, швидкість створення, програма переробки, заселення простору людиною, його мобільності, організованості, гнучкості. Пробуючи йти попереду прогресу, ця країна обирає демонстрацію такої програми, такого місця у світі.

Зрозуміло, щоб так представити країну, націю, потрібно готувати експозицію дуже ретельно, починаючи задовго до моменту презентації. І працювати над цим повинні компетентні люди, які вміють спілкуватися та працювати разом з зарубіжними колегами. Якщо таких немає у Міністерстві культури – треба таку справу доручити тим, хто має досвід участі у подібних міжнародних заходах. Прагнучи увійти до європейського дому, ми повинні перш за все навчитися поважати себе. Не закривати проблеми пишними столами, повторюючи фальш партійних офіційних заходів, а працювати над ідеями найближчого майбутнього.

І залучати до відкритого конкурсу, до журі, до обговорення тих людей, які усі ці роки підтримували паростки сучасного мистецтва. Бо після цього

Lyudmyla Lysenko, art history lecturer,
Ukrainian Academy of Fine Arts

At the 49th Venice Biennale I found out – and it was a real surprise for me – that the world spoke a common art language developing the general strategy and at the same time maintaining national traditions. That became particularly evident to me as I was walking through the national pavilions where one perceived certain national originality even without reading explanations. To ignore the Art Esperanto means to become uninteresting and incomprehensible because nobody will study your gibberish.

What our pavilion lacked and what it really needed for the introduction I saw, for example, at the British pavilion. Not only Great Britain, but also Japan and USA hired guides to explain the strategy of their exhibitions to visitors. Of course, British art, culture and history were not a terra incognita for most of the visitors, but the explanation to organize visitor's comprehension was supposed to be obligatory. It seemed to me that at the Biennale each country sought to demonstrate the sharp sense of contemporaneity and its own mission in the rapidly changing world. What we can give the world, what strategy of cultural development we choose, what communicative model we suggest – that was the conceptual basis of each national pavilion. Moreover, each of the art works was not only produced but also experienced within the country it represented.

A wonderful video installation at the British pavilion showed a scene of travelers coming through a gate marked «International Arrivals». The artist represents a symbolic, existential situation: departs and arrivals have become the determinative moment in modern life which separates a human being from the crowd. It is examined not Eros, so popular in the post-modern art and philosophy, but the open relations and mutual trust among people within small groups.

Another strong impression was connected with the Eastern Asian pavilions which contrasted sharply with the tired reflection demonstrated by old Europe or sterile United States. The Japanese pavilion struck

me with its technocracy and rapidness, with the program of transforming the human world into a mobile, organized and flexible one. Since the country seeks to go ahead of progress it has chosen this program for its pavilion at the Biennale.

Surely, to represent a country in such an impressive way one should prepare the exhibition carefully starting the process long before the opening. The organizational work should be assigned to competent professionals who will be able to communicate and collaborate with their foreign counterparts. If the Ministry of Culture of Ukraine has not such experts, it must hire them. Trying to enter the common European house, we first of all must learn to respect ourselves. We must work on ideas for the nearest future.

We must select a project for the Biennale through an open competition involving people who have made the contemporary art in Ukraine all these years in the process both as curators and jury members.

This trip to Biennale has inspired many Ukrainian art experts to work properly, without the hypocritical nationalist pathos typical for projects such as the Ukrainian Independence Memorial.

Бієннале, завдяки цій поїздки, у багатьох українців з'явилась не апатія на кшталт «куди нам», а навпаки – азарт, бажання почати нарешті працювати по-справжньому, дуже рціонально, без державно-національного лицемірства на рівні фальшивих пам'ятників Незалежності.

Я скрізь бачила (а в павільйонах переможців, можливо, це й надихнуло членів журі), що є намагання примусити людину взаємодіяти з мистецтвом, проявити себе в дії, вийти на контакт, відійти від філософії пасивного споглядання, працювати з індивідуалізмом. Адже останній також не може залишатися завжди актуальним. В одному з павільйонів мені запропонували взяти молоточка, щоб постукати по шматочкові золота, тобто знов, коли уже все наповнено плодами праці, треба трудитися. Щоб ніхто не мав снобізму, зверхності, як державної, так й індивідуальної.

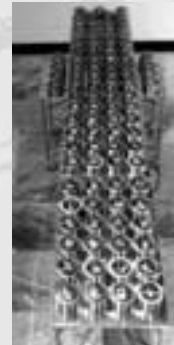
Не буду повторювати, що наш павільйон – це сором, ситуація набагато серйозніша. Тому що про Україну судили, заходячи у цей бридкий та жалюгідний намет, і в мене склалося враження, що сьогодні ми в художньому сенсі являємося саме тим, що і як тут продемонстровано. Поки що ми на маргіналіях, збоку процесу, тільки й можемо, що писати олією картини, а цивілізація навіть заважає нашій чудовій природі. Горить Чорнобиль, лінії електропередач перетинають сільськогосподарський пейзаж з соняшниками. І немає ані слова про те, як ми збираємося встановлювати

зв'язки і спілкуватися з світом. Коли за наметом з'явилися телевізори – стало ще гірше. Оця соц-артівська тупа ситуація в співвідношенні з тим, що всередині намету, виглядає підозрілим дисонансом. Чи то – презентація окремих висловів, хай навіть і стократно «відкатавших» власне мистецтво на заході, чи то демонстрація того, як їм соромно на людях бути разом? І усе це підтримується бюрократичною ситуацією, людьми, що не допускають сюди проекту, підготованого Центром Сучасного Мистецтва. Але чиновники не кайф ловити сюди їздять, а вивчати і прораховувати, що потрібно зробити наступного разу, аби виглядати добре. Вони повинні задати питання:

як нам знайти себе в світі, якщо наше входження почалося з економічної кризи, з девальвації усіх цінностей, з екологічного лиха? Поки що немає чого рекламувати у цій країні – ні традиційного образу життя та його цінностей, ані гастрономічних радощів, які б пояснили художньому світові, що ж це за ще одна культура, яка існує в світі. І дай Бог, щоб ті, хто нечесно втрапив через цю палатку на Бієннале, зробивши українську експозицію антикультурною, зрозуміли: таке ставлення вже не може бути засобом втраплення на таке престижне і дуже відповідальне видовище. ■

Everywhere at the Biennale I saw efforts to generate the interaction between a viewer and art directed towards overcoming the philosophy of passive contemplation and human individualism. At one of the pavilions I was invited to hammer on a golden plate. That means that you must work again adding something to a finished art piece and putting aside your snobbery and arrogance.

nothing to popularize: neither a traditional way of life and its values, nor gastronomic pleasures which can tell the international art community about its culture. And let us hope that those who got the opportunity to participate in the Biennale through intrigues and created that anti-cultural exhibition will understand: such behaviour is unacceptable method to join the prestigious and important forum.

Needless to say that the Ukrainian pavilion at the Biennale was real disgrace both to Ukraine and Ukrainian art in general since visitors formed their opinions about Ukraine viewing that nasty and miserable tent. And it seems to me that today Ukrainian art is really what was exhibited at the 49th Venice Biennale. We still are on the margins of the international art world. The only thing we are able to do is oil painting. And the civilization has damaged our beautiful nature. The Chernobyl plant is burning, the rural landscape is crossed with power lines. (This is the subject of the diorama installed inside the tent.) And not a word about how we going to establish contacts and communicate with the world. That installation became worse when TV sets were put near the tent. This banal Sots Art styled situation looked suspiciously dissonant if compared with that stuff in the tent. I wonder whether it was a presentation of several parvenus, no matter how internationally recognized, or demonstration of how they were ashamed of being on view together? And that was done under protection of Ukrainian bureaucracy which prevented Kyiv's Center for Contemporary Art from participating at the Biennale.

The bureaucrats must analyze thoroughly what they saw at the 49th Venice Biennale and what should be done to make Ukrainian art exhibition at the next Biennale better. They must ask themselves: how we should further form our identity in the world if we started to enter the international community with the economic crisis and the ecological disaster neglecting all the human values? Today Ukraine has

Трина Осадча,
галерея мистецтв «Ірена»

Для участі в таких масштабних міжнародних проєктах, як Венеційська Бієннале, потрібна дуже довга копітка підготовка, як організаційна, так і художня. І те, що презентували на 49-й Бієннале інші країни, аж ніяк не було виплодом двомісячної «титаничної» праці. В основі усіх експозицій були «обкатані» проєкти, і навіть якщо певна країна з тих чи інших причин не змогла знайти свого такого проєкту, вона запрошувала художника з іншої країни. Так зробила Югославія, запросивши Олега Кулика, між іншим – українця за походженням. Як на мене, Україна, що десятиліттями існувала поза межами світового процесу, можна сказати «варилася у власному соку» і, до речі, дуже багато напрацювала дійсно унікального, не повинна була «нашвидкоруч» готувати новий проєкт, а, серйозно проаналізувавши, подати серйозний, може тільки в Україні знайомий, успішний проєкт. Бо фахівців міжнародного рівня не введеш в оману. Діорама у наметі, яку ми побачили у Венеції, на жаль, дуже зрозуміла була тільки нам, українцям, бо відповідає нашій дійсності, нашому сьогочасному життю, в якому усе кимось переробляється без згоди експертів, істориків,

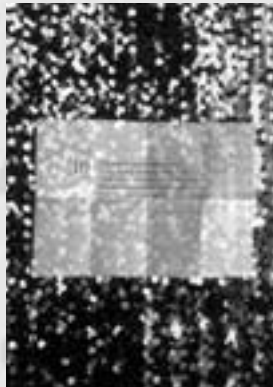
культурологів, взагалі фахівців. Наприклад, як з монументом 10-літтю Незалежності в Києві, проти будівництва якого висувалися вагомі аргументи багатьма фахівцями.

З українською експозицією на Бієннале сталося те ж саме, до чого ми звикли в повсякденному житті України: наскоро продумавши, зіпнули щось таке, у чому не було чітко сформульованої концепції. Багато відвідувачів навіть не знало, що десь там, за парканом Джардіні Наполеонічі, існує український проєкт, оскільки не було жодної «вказівної таблички», не кажучи вже про напис з назвою держави, як це було на павільйонах інших країн-учасниць. А те, що намет був розміщений за межами території головних павільйонів, не мало такого вже й особливо важливого значення – бо презентації багатьох національних експозицій проходили в різних місцях Венеції, і були плани їх розташування їх, афіші, біг-борди, на які люди реагували як на актуальну інформацію, а тому на цих презентаціях було багато відвідувачів. А ми – як сиротинки, що не мають щонайменшої краллини національної самоповаги. Коли глядачі під'їжджали або підходили до місця проведення Бієннале в Джардіні, на алеї перед головним входом проходилися якісь міні-заходи, зібралось чимало людей, що не мали запрошень до павільйонів, але хотіли щось побачити. Саме їх і треба було «заманувати» на українську презентацію, роздаючи буклетики, запрошення, каталоги. Мені здається, занадто багато в організації та проведенні українського проєкту важили амбіції, бо у мене склалося враження, що й художники, заявлені як учасники української експозиції, залишалися не задоволені тим, що вийшло. На мою думку, вони чудово знали, як такого роду міжнародні художні форуми влаштовуються, якими є вимоги, яка конкуренція ідей. Як досвідчені митці міжнародного рівня, вони мали б відчувати ще на підготовчій стадії кінцевий результат і, мені здається, відмовитися від участі. З чим їм їхати до Венеції?

Трина Осадча,
«Ірена» Art Gallery

An exhibition for such an enormous international project as the Venice Biennale needs careful preparatory work, both organizational and creative.

What other countries presented at the 49th Venice Biennale were not a fruit of «titanic» two months efforts (as in the Ukrainian case). All the exhibitions were based on well tested projects. And when some countries could not find a proper own project for certain reasons, they invited artists from other countries. Yugoslavia, for example, invited Oleg Kulik who by the way is Ukrainian by birth. As for me, Ukraine which has been isolated from the international art world for decades (nevertheless during the period Ukrainian artists managed to create many really unique works) should not have prepared in haste a new project for the Biennale. It should have presented, after serious consideration, a significant project, maybe earlier presented only within Ukraine. It is hard to deceive international experts with the diorama in the tent. That diorama, unfortunately, was understandable only to us, Ukrainians, because it corresponded to our reality, our today life where everything is being remade without consulting with experts and professionals. Take, for example, the case of the Ukrainian Independence Memorial. Though many experts raised reasonable objections to the project,

it is now under construction. I'm afraid that this incompetency would have not only evident but evidently tragic consequences in the future.

The Ukraine's pavilion at the Venice Biennale was organized in the same way Ukrainians often faced in their everyday life. The concept of the exhibition was badly formulated and the show itself was awkwardly arranged. Many visitors of the Biennale even did not know that there was Ukrainian national pavilion somewhere outside the Giardini Napoleonici since there was no arrow pointed to it not to mention of a country sign as it was at other national pavilions. And it was not so important that the tent was located outside of the area of key pavilions – many national exhibitions also were located in various parts of the city but their organizers managed to inform visitors on the presentations through leaflets, posters, billboards to attract them at their pavilions. And we looked like orphans who had not the national self-respect at all. There usually was a lot of people who crowded in front of the Giardini. They had not invitations to the pavilions but wanted to see anything interesting. It was necessary to attract them to the Ukrainian exhibition through dis-

З каталогом минулих робіт? З наметом, в якому немає й крихті їхньої власне творчості?

У київських галереях, в Українському домі, в залах Спілки художників України проходить

немало цікавих виставок, демонструються проекти, котрі можна експонувати де завгодно. Не забуваймо, що й за межами Києва живуть художники, яких треба «передивлятися».

Уже зараз необхідно починати відбір найкращих художніх проектів, вже сьогодні треба дискутувати, що може «прозвучати» на міжнародному рівні якщо не через два, то через чотири роки. Що ж стосується дороговизни участі в Бієнале... Якби Україна побудувала у Венеції власний павільйон, то, навіть не виставляючись деякий час, вона могла б здавати його в оренду, щоб на зароблені гроші створити нарешті пристойну експозицію. Кажучи про гроші, інвестовані в культуру, неможливо мислити категоріями миттєвого зиску.

Мені запам'ятався буклет «Поляки на Венеційській Бієнале»: не маючи власного павільйону довгі роки, поляки виставляються там майже з початку заснування Бієнале! І серед учасників – багато відомих

імен, чії роботи стали класикою і знаходяться у відомих музеях світу. Культура може дуже багато зробити для створення позитивного іміджу країни, але зараз увага наших держчиновників до культури мінімальна.

По суті, участь у Венеційській Бієнале – це потужна рекламна кампанія, що чудово розуміють, наприклад, країни Латинської Америки

або Азії, до речі, не настільки вже економічно розвинуті, як Велика Британія або США. І затрачені суми здадуться просто неспівставними з тим, що можуть дати в майбутньому успішна участь країни в подібному форумі, нормальна презентація своєї художньої програми.

І на закінчення. Дуже потрібна була ця поїздка для фахівців з України, зокрема Києва (за що ми всі дуже вдячні організаторам – Центру Сучасного Мистецтва та Міжнародному фонду «Відродження»). За десять

останніх років своєї діяльності жодний з нас не побачив такої кількості нових ідей, такого рівня митців та кураторів, такої високохудожньої літератури по сучасному мистецтву.

Як на мене, то ті чотири дні у Венеції, дійсно стали п'ятирічним досвідом, який я б дуже хотіла втілити у реальне життя. ■

tributing booklets, invitations, catalogs. It seems to me that ambitions played too large role in preparing the Ukrainian project for the 49th Venice Biennale. The artists who created that project have looked unsatisfied with their work. I think they had a clear idea of how an exhibition for such a prestigious international forum had to be organized, of the highest level competition among artistic concepts. As experienced, internationally reputed artists, they should have foreseen the final results at a preliminary stage and, I think, had to refuse to participate in the Biennale. Had they anything to bring to Venice except catalogs of old exhibitions or the tent which has nothing to do with their own art?

There have been many interesting art projects presented by Kyiv's galleries and deserved to be demonstrated at any international forum. Also there are many artists outside Kyiv to be examined. It is necessary to start the selection of best projects right now, discussing what will be able to succeed at the Biennale in two or even four years. And what about the costs of participation? If Ukraine had constructed its own pavilion in Venice, it would have rented out the pavilion to make money for a respectable exhibition. One should not calculate profitability of cultural investments only in terms of short-term returns.

In Venice I looked through a booklet on Polish artists at the Venice Biennales. It turned out that Poles have staged exhibitions in the Venice Biennale almost since it started without having their own pavilion for many years. Among them are famous artists whose works have been purchased by prominent world's museums. Culture can contribute significantly to the positive image

of a country, but now Ukrainian bureaucracy pays minimal attention to the culture. In fact, participation in the Venice Biennale is a sort of advertising campaign. And Latin American and Asian countries – which by the way are not as economically developed as Great Britain or United States – clearly understand the importance of the participation. The expenditures then will appear to be nothing comparing with advantages which the successful presentation of national art production provide.

And finally I express my gratitude for the support which the International Renaissance Foundation and Kyiv-based Center for Contemporary Art (founded by George Soros) provided in organizing the trip to Venice. For the last ten years, none of us have seen such amount of new ideas, prominent artists and curators, and brilliant books on contemporary art. As for me, those four days in Venice can be really equivalent to five years experience which I would like to use in my work. ■

Ольга Клінгенберг,
журналістка каналу «1+1»

У Венеції я вперше побачила велику художню «тусовку», і вперше це

поняття набуло для мене цінності: водночас все гармонічно, невимушено і з певною долею театралізації. До того ж Венеція надовго «заряджає» особливим баченням сучасності. Дисонанс історико-культурного надбання, того древнього мистецтва, яким є саме це місто, і процесу шаленого генерування ідей на фестивалі contemporary art є надто більшим ніж еклектичне поєднання, колажне мислення або кліповий бум, у якому зараз перебуває не лише мистецтво сучасності, а й його реципієнт. У цьому контрапункті виникають унікальні речі. Після Венеції і Бієннале зокрема, ти зовсім по-іншому спостерігаєш міста, архітектурні ансамблі, урбаністичні конструкції, навіть поведінку людей.

Збираючись до Венеції, я їхала перш за все до великої класичної європейської культури, вважаючи найголовнішим – вступити її. Та цінність історії цивілізації не відміння того, що творить сучасне мистецтво. Людина суттєво змінилася, маю на увазі контакт із її позавнутрішнім світом. Змінилася її форма репрезентації в світі. Відтоді можна казати і про певну зміну мистецтва, в якому вона реалізує своє мислення, маячіння. Ми підкорені певному рекламозасновництву. Чогось важить зовсім не кропітка поступове вдосконалення, а вихід свідомості на рівень глобальних ідей. Можливо, саме тому і тема, що її розроблювало цьогогічне Бієннале, мала назву «Плато людства».

Ми спостерігаємо інший спосіб мислення і адекватну реакцію художника на нову загальнолюдську, а не лише національну ментальність. Тому проведення, участь та й просто присутність на Бієннале – це завжди досвід самопізнання, без котрого неможливо обійтися, якщо хочеш щось робити. Важливо, що сучасне

мистецтво – це не політика, не економіка, тут нічого не нав'язується, тут глядач залишається відкритим власній, а не наперед заданій рефлексії. Але трапляються і такі прикри випадки як із української презентацією. Враження таке, що ми повинні були отримати певну гуманітарну допомогу за власну безпомічність і жebraкувате аутсайдерство. Тож напихали до українського павільйону всі найжахливіші, найвulgарніші стереотипи – Чорнобиль, краса української природи, перехідний стан політичного і суспільного існування.

Адже перед очима були представники інших країн, ідентифікація національного менталітету яких проходила більш естетизовано, елегантно, розумно і, просто кажучи, цікавіше. Як, наприклад, японський проект. Та «машинка для цукру», котра не загубилася у сприйнятті поряд Макдональдсівськими масштабними композиціями. Теж доволі мудрим. Маленька річ (безумовно – «в собі», як це буває у японців) представляла сучасну японську філософію: ніби валик в старовинних музичних шкатулках, тільки там гвіздочки, які породжують звук зверху, а тут – всередині, одночасно витворюючи шум та перемелюючи рафінад на пісок. Японці – це така розумна сповільненість, в котрій процес споглядання приносить фантастичні результати і стимул для швидкої дії. Японці відмовилися від зовнішньо ефектних прикмет своєї культури – характері, кімоно, самурайські мечі, відмовилися від фольклору та лубка, від гри в «матрьошечність». Важливо розуміти, що фольклор залишається надбанням культури, але сучасне мистецтво іде далі. Цього простого розуміння вкрай бракувало авторам українського проекту.

Емоційно моя реакція на українську експозицію була наступна: «Ого, жак! Але нічного дивного. Це саме так, як завжди робиться в нашій державі».

Olga Klingenberg, «1+1» TV Network
journalist

In Venice, I first saw the world's art community and for the first time this term took on value for me: everything was going on harmonically, easy and with some elements of theatricalization. Moreover, Venice impregnates its guests with a special vision of the contemporary world. The discord between cultural and historical heritage of the city and furious stream of ideas generated by the contemporary art festival is something more than eclecticism, collage manner of thinking or video clip boom which affect both producers and recipients of contemporary art. This counterpoint engenders unique things.

When I set out for Venice, I first of all dreamt of meeting with the great classic European culture. But the brilliant history can not cancel what is created by contemporary artists. The human being has changed essentially: I mean her/his relations with the outer world. Forms of human being self-representation in the world have changed as well. We are partly advertising-minded people. For us, mastering of global ideas is a much more important thing than careful and gradual self-development. Perhaps, because of that the theme of this year Biennale was «Plateau of Humankind».

It is interesting and useful to examine other way of thinking and artist's response to the emerging new human mentality, not only national but universal one. So the participation and merely attendance at the Biennale are the invaluable experience of self-knowledge necessary for those who want to do something. It is important that unlike politics and economy the contemporary art does not impose anything on the viewer who remains open to his/her own reflection.

Unfortunately, the Ukrainian exhibition became an annoying exception from the rule. I have the impression that we should be provided with a sort of humanitarian aid for the helplessness and beggar's mentality we demonstrated. The Ukrainian exposition was stuffed with the most hideous and vulgar stereotypes: the Chernobyl disaster, beautiful Ukrainian sceneries, political and social transition.

Other nations demonstrated their national identities in a more aestheticized, intelligent, elegant and, finally, interesting manner. Take, for example, Japan's pavilion. The «sugar-grinder», a small thing, of course, in itself as Japanese used to make, is a sample of the contemporary Japanese

philosophy. It offers the intelligent slowness contemplation of which give us fantastic results and stimuli to rapid actions. Japanese pavilion's organizers rejected the outwardly spectacular attributes of its traditional culture. It is important to understand that though the traditional culture continues to exist, contemporary art further goes its way. Unfortunately, organizers of the Ukrainian exhibition have ignored that fact.

Естетично ж це не могло не перегукнутися із враженнями дитинства від діорами «Севастопольська битва». Тільки в разі останньої було цікавіше – експонатів вистачало на годину роздивляння. Тут пара деревин і мальовниче (у найгіршому сенсі) полотно були настільки убогими і нудотно-реалістичними, що захотілося одразу ж вийти на свіже повітря і втопитися у лагуні. Смерть у Венеції все ще актуальна. Але у випадку із українським «павільйоном» вона сталася б не від естетичного катарсису, а від сорому за приналежність до такого...

в годину презентації, виглядали такими ж нецікавими, як і вміст намету. До того ж мало хто здогадувався про їхнє існування: відеороботи було ретельно приховано. Хоч би пісочком присипали стрілочку до телевізорів... Дивно, бо художники – це найбільш креативний конгломерат особистостей, а тут млявість і повторення того, що ми кожен день бачимо по телевізору, що знайоме як відображення соціально-політичного життя України. Але ж не культурного!

Художники хитрий народ, готовий епатажем завойовує собі пріоритет. Але «наш» епатаж був надзвичайно дешевим і негативним. Навіть те, що українська експозиція була розміщена за «тином» основних павільйонів можна було б використати як позу, як екзистенційний момент. Якщо метою такої подачі був антисмак чи антистиль, котрі вражають протестом проти візуальних розкоші, «зробленості», майстерності – то й до високого рівню абсолютної деструкції не дотягнули. Але ж це була перша презентація, на якій Україну мали перш за все запам'ятати. Гірко, що в такий спосіб!

Поки що українська експозиція була місцем «людини нізвідки», зовсім не з сучасної України. Принаймні, я бачу її іншою. Якщо й далі ми будемо асоціюватися з такою вбогістю!? Престиг участі в такому дійстві ще треба завойовувати, але виявляється, що навіть група художників на Бієннале «не воїн».

My emotional reaction to the Ukrainian exhibition was something like this: «Oh! What a terrible show! It is this way of doing any work that is typical in Ukraine.» The several logs and nauseating realistic painting of which it consisted were so dreadful that I wanted to go and drown myself in the lagoon. Death in Venice is still possible, but in the case of the Ukrainian «pavilion» it could result from not aesthetic catharsis but the feeling of shame.

My reaction was so negative because I had viewed several other pavilions before. None of normal Ukrainians can identify her-/himself with those things. Fields, sunflowers ... But the sunflower is a complex cultural symbol which can be used to involve visitors in interaction. As for the Chernobyl tragedy, the artists only hinted at that, though I guess this problem did not matter to them at all.

The contemporary art reflects on and manipulates with advanced technologies. But the TV sets installed, or rather hidden, behind the tent on the opening day seemed as boring as that stuff put inside of the tent. It is strange that artists, the most creative segment of society, present what we every day see on TV and what is reflection of Ukrainian political and social reality. And what about the cultural one?

Artists are sly people willing to gain prestige even through a scandal. But «our» scandal proved to be utterly cheap and negative. The fact that the tent was located outside the Giardini could be used to claim a deliberate existential attitude. If they had wanted to protest against the visual and technological magnificence at the Biennale, they would have manifested that more distinctly. It's a great pity that the first Ukrainian participation in the Biennale which had to

establish international reputation of Ukrainian art was so ineffective.

The Ukrainian exhibiton looked like the nowhere man's territory which had nothing to do with the modern Ukraine. As for me, I see it in another way. Why we have to be associated with the poverty of artistic ideas? It turned out that it was difficult even for a group of artists to win prestige at the convention.■

Негативне сприйняття посилилося і від того, що перед тим я проглянула декілька зарубіжних павільйонів.

З подібними речами ніхто не може себе ідентифікувати, ані в Україні, ані за її межами, навіть вважаючи себе українцем-патріотом. Лани, соняшники... Але ж соняшник це такий складний культурний символ, з яким можна «гратися», подаючи публіці, пропонуючи контакт! А так обмежилися навіть не трагедією Чорнобиля – натяком на тему. Хоча люди, котрі це створювали, навряд чи акцентують особливо свою творчу увагу на цьому.

Сучасне мистецтво знаходиться у такому процесі, котрий неможливий без реакції на техніку, без її використання, чи принаймні розуміння. А оті телевізори, котрі були за наметом

Матеріали учасників проекту, які друкувалися вітчизняними ЗМІ (за датами виходу в світ).

Константин Дорошенко. «Диорама Украины в Венеции», «Коммерсантъ», 06.06.2001
 Наталия Смирнова. «Украинские составляющие плато человечества» – «Коммерсантъ» 09.06.01
 Мария Лебовка. «Реакция на украинский павильон...» – www.Part.org.ua, 09.06.01
 «На Венеційському Бієннале» – «Урядовий кур'єр» 12.06.01
 Ганна Шеремет. Досвід свободи. – «День», № 105, 15.06.01
 Олег Сидор-Гібелінда. Прикосновение Би. – «Столичные новости», № 23, 19–26 июня 2001
 Константин Дорошенко. «Палатка украинского искусства в Венеции», «Коммерсантъ», № 171, 18.06.01
 Ганна Шеремет. Вид із Венеції. – «День», № 109, 21.06.01
 Олег Сидор-Гібелінда. «Венеційська рапсодія» – «Влада і політика» № 110, 21.06.01
 вважаємо за краще бути маргіналами? – «День», № 110, 22.06.01
 Наталя Смирнова. «Українці на Бієннале в Венеції» – «Афіша» 20–26.06.01
 Константин Дорошенко. «Картина из-за тина» – «Київський телеграф» 25.06.01
 Константин Дорошенко. «Імпреза ...у наметі» – «ПІК» 26.06.01
 Вікторія Бурака. «Бідна земля» на Венеційській Бієннале. «Дзеркало тижня», № 24 (348) 23–29.06.01
 Олег Сидор-Гібелінда. «Життя і смерть (у) Венеції» – «Президентський вісник», № 27–28

Ксения Мелешко. «Венецианское Биеннале – элитарная игра» – «Аргументы и факты», № 26
 Ольга Вауліна. «Перша українська презентація на Венеційській Бієннале» – «Голос України», 03.07.01
 Олеся Островська. «Венецианский Биеннале глазами очевидца» – www.Part.org.ua, 06.07.01
 Ольга Клінгенберг. «Досвід вразливої дилетантки» – www.ukrop.com/culture, 12.07.01
 Олег Сидор-Гібелінда. «Биеннале 2001: гиганты и пигмеи» – «Всеукраинские ведомости», № 102, 13.07.01
 Діана Ключко. «Документи мистецтва. I продаж» – Книжник-гешів, № 12, 14.07.01
 Константин Дорошенко. «У нас не всі готові зрозуміти, що можна жити в неідеологізованому суспільстві», вважає Олександр Ройтбурд – митець, що гідно репрезентував Україну на 49 Бієннале у Венеції» – «День», № 127, 20.07.01
 Константин Дорошенко. «Монстри из провинции» – «Київській телеграф», 23.07–29.07.01

Також учасниками проекту журналісткою Марією Лебовка та оператором Віктором Черкасовим були підготовані сюжети про «Перший український проект»: канал ICTV, передачі «Насправді», «Питання дня».

Готується документальний фільм, який вийде на TV-екрани на початку вересня.

Створюючи прецедент реалізації масштабного мистецького проєкту, незважаючи на тиск з боку державної номенклатури, Центр Сучасного Мистецтва, за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження», у грудні 2001 року в Києві проведе презентацію проєкту «Український павільйон».

На відкриття «Українського павільйону» буде запрошено провідних міжнародних фахівців сучасного мистецтва: кураторів, критиків, журналістів. Професіонали матимуть змогу ознайомитися з українським мистецьким середовищем, налагодити творчі контакти, щоб надалі мати можливість залучати українських митців до участі у міжнародних подіях. У такий спосіб буде досягнуто першорядної мети української презентації на Бієнале у Венеції — ознайомлення міжнародної громадськості з українським сучасним мистецтвом.

Концепція виставки

У процесах, які відбувалися у мистецтві минулого століття, можна зауважити дві протилежні, але комплементарні тенденції. Одна – це очищення мистецтва від усіх елементів, що не становлять його автономних складових. А тому відкинуто служіння релігії, політиці чи будь-яким іншим ідеологіям, окрім самого мистецтва. Ця течія досягнула свого піку в концептуальній рефлексії, коли було відкинуто потребу створювати об'єкт для існування мистецького факту. Спираючись на розробки аналітичної філософії, художники визнали ідею, концепт за цінність, котра сама по собі не вимагає втілення у фізичному матеріалі. У випадку ж контекстуального мистецтва висловлювання художника має ідеологічний характер, коли стверджується, що мистецтво існує лише і виключно в контексті: історичному, культурному чи політичному, й поза ним позбавлене сенсу.

В цьому твердженні радикальний модернізм стикається із ще однією домінуючою в мистецтві ХХ ст. тенденцією: втікати від мистецтва в напрямку самого життя. Визнаючи поле конвенційного мистецтва самообмеженням людської креативності, художники розмивали межі між мистецтвом і життям, аби зрештою оголосити, що межу ліквідовано повністю і дійсність стала мистецтвом (наприклад, хепенінг). Певною мірою спрощуючи, можна б сказати, що мистецтво ХХ ст. рухалося в двох протилежних напрямках: втечі від дійсності в бік абсолютизації мистецтва і втечі з поля мистецтва в сторону дійсності.

В цьому процесі пошуку своєї ідентичності художники то загравали з ідеологією, наукою, політикою, то замикалися у «вежі зі слонові кістки», відмовляючись від легітимізації своїх дій сьогоденним історичним чи політичним контекстом. Процеси, свідками, а часто й учасниками котрих ми були, нагадують алегорію «зажлятих кіл» без початку й кінця, що обертаються в протилежних напрямках, так, що зрештою ми помічаємо лише рух, його динаміку. ХХ століття для авторів проєкту – це резервуар знання, з якого будуть використані перевірені техніки, технології і методології. До роботи над цим колективним проєктом, поруч із творцями концепції, буде залучено науковців, архівістів, художників, дизайнерів, журналістів, спеціалістів із сучасних цифрових технологій тощо. Дії авторів проєкту, їх багаторівневість, багатомедійність та інтердисциплінарність чудово вписуються в гасло 49-ї Бієнале у Венеції «Plato humanita» – «Сцена людства».

Бюджет проєкту, профінансований МФВ: \$13780.

To channel the interest in the project which the international art community demonstrates into establishing contacts between Ukrainian and international experts, and given the precedent of development of the large-scale art project in spite of the pressure from governmental bureaucracy, the Center for Contemporary Art (Kyiv) with the financial support of the International Renaissance Foundation will present the «Ukrainian Pavilion» project in Ukraine in December 2001.

Prominent contemporary art experts will be invited to take part in the «Ukrainian Pavilion» opening ceremony. They will be given the opportunity to make the acquaintance of and establish contacts with Ukrainian art community that will promote further involving Ukrainian artists in international art events. Thus, the main goal of the Ukrainian presentation at the Venice Biennale, which was to popularize Ukrainian contemporary art at the international level, will be achieved.

Conception of the Exhibition

Two contrary but complementary tendencies characterize the 20th century art processes. The first of them is to purify art from all elements not inherent to it. Because of that any religion, politics and ideology except art itself were rejected. This tendency reached its climax with emergence of conceptual art. Basing on analytical philosophy findings, conceptual artists declared that the idea, concept is an self-sufficient value, negating the necessity of its realization in the physical object. As for the contextual art, artist's claim that art exists only in a historical, cultural or political context is of ideological nature.

Another predominant tendency in 20th century art is one to escape from art to the life itself. Recognizing that the conventional art constrains human creativeness, artists tried to break bounds between art and life to declare, at last, that the bounds were totally eliminated and reality became art.

So 20th century art moved, roughly speaking, towards the two opposite directions: from reality towards art and from art towards reality.

In this searching for their identities, artists either flirted with the ideology, science, politics or locked themselves in ivory towers.

Those processes which we were witnesses and sometimes participants recall vicious circles revolving in the opposite directions so that we notice only the movement itself.

For authors of the project, 20th-century art is the reservoir of knowledge from which they take proved techniques, technologies and methodologies. The exhibition «Ukrainian Pavilion. The Best 20th Century Artists» will consist of a variety of works in a variety of media produced by the authors. Scholars, artists, designers, journalists, digital technology engineers will work on the project along with the authors. This multimedia and interdisciplinary art project well conforms to the 49th Biennale theme «Plato humanita» (Plateau of Humankind).

Total project budget, along with funding provided by Pro Helvetia Foundation, Austrian Airlines, Oranta, Masoch Foundation and foreign cultural centers and embassies in Ukraine, is \$95640.

IRF provided \$13780 funding for the project.

